

Künye

İslam Toplumu Millî Görüş
İrşad Başkanlığı

Boschstr. 61-65
50171 Kerpen
Tel.: 02237 656-0
Faks: 02237 656555
Web: www.igmg.de
E-Mail: irsad@igmg.de

Yayıncı
IGMG - Islamische Gemeinschaft Milli Görüş e.V.
Amtsgericht Köln, VR 17018

Yönetim
Kemal Ergün, Genel Başkan
Oğuz Üçüncü, Genel Sekreter
Hakkı Çiftçi, Genel Başkan Yardımcısı

Genel Koordinatör
Ali Mete

Edisyon ve Tashih
Mustafa Ayar
Mehmet Genç
Ahmet Faruk Çağlar
Hacer Çakmak
Sebahat Köse
İlhan Bilgü

Baskı ve Tasarım-Dizgi
99names design GmbH
Kemal Çapacı

Yayımlanan makale ve fikir yazılarının sorumlulukları yazarlarına aittir.
Die in dem Buch veröffentlichten Meinungen binden die Autoren, nicht die IGMG.

İçindekiler

Önsöz	sayfa	2 - 4
Takva	sayfa	6 - 13
Ramazan'da ibadetler	sayfa	16 - 27
Ramazan gelenekleri	sayfa	30 - 41
İftar sohbetleri	sayfa	44 - 86

sayfa 2 - 4

Önsöz

Celil Yalınkılıç

Kıymetli Okuyucumuz,

Ramazan ayı, toplumun tümünü etkisi altına alan bir zaman dilimi olması hasebiyle, Müslüman fert ve topluluklar için özel bir öneme sahiptir. Bu mübarek ay, bilhassa komşulukları, aile içi muhabbeti, dost ve akrabalık bağlarını güçlendiren, yakınlık ve samimiyetleri artıran ve çocukların üzerinde önemli etkileri olan bir aydır. Heyecanla beklenmesinin ve yılın en güzel ve yoğun zamanı olarak görülmesinin sebebi de budur. Bütün bunların yanında Ramazan ayı, ferdî ve toplu ibadetlerin çok daha önemsendiği ve yerine getirildiği kutlu bir zaman dilimidir.

Böyle olmakla birlikte Müslümanların çoğunlukta oldukları geleneksel ortam ile, çoğunluğu Müslümanlardan oluşmayan Avrupa toplumları arasında önemli farklılıklar vardır. Müslüman geleneğinin ağır bastığı ortamlarda bulunan çocuklar, gençler ve yetişkinler Ramazan ayını günlük hayatın bir parçası olarak görür ve yaşarlar. Tabii olarak da toplumla beraber oruç tutar ve Ramazan'ı dolu dolu geçirirler. Buna karşın Avrupa bağlamına bakıldığında, kişinin dinî yaşamı ile seküler bir kamuoyu arasında bir uzlaşma sağlaması her zaman kolay olmaz.

Bu zaviyeden bakılacak olursa Ramazan ayı Avrupa'da yaşayan Müslümanlar için bir ibadet ayı olmakla birlikte, İslamî kültür ve kimliğin oluşması, yerleşmesi ve yeşermesi için de son derece önemlidir. Bu sebeple İslamî cemaatlerin Ramazan ayını önemsemeleri ve her yönüyle değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu düşünce ve hassasiyetle, Avrupa'da yer edinmiş dinî bir cemaat olarak İslam Toplumu Millî Görüş de bütün birimleriyle Ramazan'a kapsamlı bir şekilde hazırlanmış bulunmaktadır.

Bilhassa IGMG İrşad Başkanlığı'mız tarafından takip edilen çalışmalar, bu Ramazan ayının ana teması olarak seçilen, "Şüphesiz azığın en

hayırlısı takvadır.” (Bakara Sûresi, [2:197]) ayeti ekseninde olacaktır. Elinizdeki “IGMG Ramazan Risalesi” bu çerçevede hazırlanmış, Avrupa’da yaşayan kardeşlerimizin Ramazan ayı boyunca başvurabilecekleri mütevazî bir çalışmadır.

Risalemizle evvela takvanın imanın bir sonucu ve gereği olduğunun altını çiziyoruz. Dolayısıyla takva sahibi olmanın, bu dünyada aktif olmayı ve sorumluluk taşımayı gerektirdiğini; çoğu zaman anlaşıldığı gibi takvanın sadece ibadetlere sarılmak ve dünyadan elini çekmek anlamına gelmediğini belirtmek isteriz. Bilakis takvanın daha kapsamlı bir şekilde, ferdî olarak disiplin ve bilinç gerektirdiğini, sosyal yardımlaşma ve dayanışma konularını da içerdiğini bilmemiz gerekmektedir.

Kur’an-ı Kerim’in birçok yerinde bu minvalde, takva sahiplerinden ve özelliklerinden bahsedilir. Bu özelliklerin kazanılacağı ve yaşanılacağı yegane mekan ise dünyadır. Dünya imtihanından geçmeden ahirete erişilemez. Takvalı olmak, dünyanın fânî olduğunu hatırlamak, dünya hayatını bir emanet olarak kabul edip ihlaslı ve dengeli bir şekilde dünya ve böylece ahiret için çaba sarfetmek demektir.

Yine takva, ahlaka dönüşmüş iman olması hasebiyle Müslüman kimliğinin oluşturduğu vazgeçilmez özelliklerinden biridir. Dolayısıyla takvasız Müslüman olmaz; takva bir Müslüman’da bulunması gereken en temel özelliklerinden biridir. Çünkü, “*O kitap (Kur’an); onda asla şüphe yoktur. O, müttakiler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir hidayet kaynağıdır (yol göstericidir).*” (Bakara Sûresi, [2:2]) Takva bilinci, dünya ve ahiret dengesini sağlar. Böylece takva bir yaşam tarzını ifade eder. Nasıl ki insanın, ferdî olarak kendi maneviyyatını güçlendirilmek niyetiyle, ibadet ve nefis muhasebesiyle dünya-ahiret dengesini sağlaması gerekiyorsa, içtimaî planda da her türlü hayırlı çalışmalarla aynı dengenin muhafaza edilmesi gerekir. Takvasız, sadece dünyanın ve dünyalığın peşine düşmüş veyahut dünyadan kopuk yaşayan bir Müslüman düşünülemez.

Risalemizin “Ana Konu” bölümünde takva kelimesinin Kur’an-ı Kerim’de nasıl tarif edildiğini, iman-takva ilişkisinin nasıl olduğunu irdeleyen birer yazıdan sonra, Hucurat Sûresi’nin 13. ayetinin tefsiri yapılmaktadır. Daha sonra gelen “Ramazan’da ibadetler” ve “Gelenekler” bölümleri de takvanın fert ve toplum olarak nasıl yaşanabileceğini ve böylece “yaşanılan takva” ile hayatın nasıl topyekün bir ibadete dönüştürülebileceğini anlatmaya gayret ettik.

Ramazan Risalemiz’in büyük kısmını ise “İftar sohbetleri” teşkil etmektedir. Bu kısa ve öz metinlerin, özellikle iftar öncesi vakti değerlendirmek üzere, okurlarımız tarafından ailece veya misafirleriyle birlikte okumalarını arzuluyor ve böylece Ramazan’ın mübarek atmosferine bir katkı sağlayacağımızı ümit ediyoruz.

Bu mütevazı çalışmamızda emeği geçen bütün kardeşlerimize can-ı gönülden teşekkür ederken, risalemizin, her birimize Ramazan’ın bereketinden nasiplenmeyi kolaylaştıran bir rehber ve bir yol arkadaşı olarak görülmesini arzu ediyoruz.

Bu temennilerle, camiamızın ve bütün Müslümanların Ramazan-ı Şerif’ini ve Kadir gecesi’ni tebrik ediyor, huzur, barış ve bereket getirmesini Cenab-ı Hak’tan niyaz ediyoruz.

Allah’a emanet olunuz...

Celil Yalınkılıç
IGMG İrşad Başkanı

sayfa 6 - 13

Takva

Kur'an'da takva

Mehmet Genç

İman-takva ilişkisi üzerine

Dr. Salih Aydın

“Allah katında
en üstün olanınız...”

Murat Karacan

Kur'an'da takva

Takva hayatımızda yer alan önemli kavramlardan birisidir şüphesiz. Bu kelimeyi sıklıkla duymamıza rağmen anlamı ve önemini genellikle pek bilmeyiz. Takva kelimesinin kendisinden türediği kök olan v-k-y, Kur'an'da değişik şekillerde 258 kez zikredilir. Ancak kavramın önemi sadece Kur'an'da sık geçmesi değil, aynı zamanda içeriği nedeniyle.

V-k-y lügatte bir şeyi koruyup himaye etmek manasına gelmektedir. İstilahta ise çeşitli tarifleri mevcut olup bunların hepsi kavramın geniş yelpazesine uygunluk arz etmektedir. Mesela Abdullah at-Tunusî takvayı, "emirleri tutmak ve yasaklardan sakınmak" olarak tarif eder. Bir rivayette Hz. Ömer (ra)'ın Ubey b. Kab (ra)'a takvanın ne olduğu sualini yönelttiğinden bahsedilir. Ubey b. Kab (ra), Hz. Ömer (ra)'a daha önce dikenli bir yolda yürüyüp yürümediğini ve nasıl hareket ettiğini sorar. Hz. Ömer yürürken dikenlere basmamak için özen gösterdiğini söyleyince Ubey b. Kab (ra) cevap verir: "İşte takva budur". "Hayat yolu" üzerinde müteyakkız bir bilinç, Allah'a ve mahlukatına karşı daimî bir mesuliyet hissi taşımak... Takva budur.

Takva kavramının tarifi kelimenin içerdiği çok katmanlı mana sebebiyle oldukça zordur. Kur'an'da kelimenin geçtiği ayetlerin tedkiki kavramın geniş yelpazesini kavramamızda faydalı olacaktır. Bakara Sûresi'nde şöyle buyrulur: "*Sizden birinize ölüm gelip çattığı zaman, eğer geride bir hayır (mal) bırakmışsa, anaya, babaya ve yakın akrabaya meşru bir tarzda vasiyette bulunması - Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir hak olarak- size farz kılındı.*" (Bakara Sûresi, [2:180]) Burada Allah'a karşı gelmekten sakınmak akrabaya karşı sahip olunan sorumlulukla bağlantı içerisinde zikredilmiştir. Diğer bir ayette ise şöyle buyrulur: "*İnkâr edenlere dünya hayatı süslü gösterildi. Onlar iman edenlerle alay etmektedirler. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise, kıyamet günü bunların üstündedir. Allah, dilediğine hesapsız rızık verir.*" (Bakara Sûresi, [2:212]) Yani "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar" ahirette onun azabından korunmak suretiyle kâfirlerin üstünde

olacaklardır. *“Bu böyle. Her kim de Allah’ın nişanelerini (kurbanlıklarını) yüceltirse, şüphesiz ki bu kalplerin takvasındandır (Allah’a karşı gelmekten sakınmasındandır).”* (Hac Sûresi, [22:32]) ayetinde ise “kalplerin takvası” Allah’a ve onun kudretine “ihlas” ile inanma olarak anlaşılabilir. Başka bir ayette; *“Ey Ademoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır. Bu (giysiler), Allah’ın rahmetinin alametlerindedir. Belki öğüt alırlar (diye onları insanlara verdik).”* (Araf Sûresi, [7:26]) buyrulmaktadır. Bu ayette geçen “takva elbisesi”nden kaskın iman, amel-i salih, ahlak, haya ve tevazu olduğu şekilde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Diğer ayetlerde geçen “Allah’tan sakınma” ise pişmanlık, tevbe, tevhid vb. olarak yorumlanmaktadır.

Kur’an’da birçok yerde çok sayıda ayet doğrudan Allah’tan sakınanların özelliklerinden bahseder. Bunlardan bir tanesi şu ayettir: *“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah’a, ahiret gününe, meleklere, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir.”* (Bakara Sûresi, [2:177])

Yukarıda zikredilen ayetlerden de anlaşılmaktadır ki “takva” kavramı Allah korkusu haricinde de çok muhtelif özellikleri ve manaları havîdir. Kavram ana mahiyeti itibariyle mesuliyetinin bilincinde bir imana ve bunun hayatının her vechesinde insandan talep edilmesi gibi manalara işaret etmektedir.

İman-takva ilişkisi üzerine

Dil bilimcilere göre “îmân”, emniyet ve güven manasına gelen ve güvensizliğin ve korkunun karşıtı olan “emn” kökünden türemiştir. Geçişlilik ifade eden kök anlamına göre ise, “güven vermek ve emniyeti kendisinde bırakmayıp etrafına yaymak” anlamını içerir ki, hem “mümin” kelimesi hem de Yüce Allah’ın Esmâ-i Hüsnâ’sından olan Mümin bu manadadır. Zira O, eman verir, emniyet ve huzuru bahşeder. Bu anlamda kullanılmak üzere Yüce Allah Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyuruyor: *“Kureys, kendilerini besleyip açıklarını gideren ve onları korkudan emin kılan bu evin (Kâbe’nin) Rabbine kulluk etsin.”* (Kureys Sûresi, [106:3-4])

Geçişsiz kökten türetilmiş bir isim olan “emîn” ise daha çok kişinin kendisinin emniyet ve güvende olma halini ifade etmektedir. Güveni yayma değil güvende olmak demektir. Bu nedenle emin ismi acziyetle malûl, güvene ve huzura ihtiyaç duyan insanoğluna isim olarak verilir. Bu nedenle Allah (cc) bu adla isimlendirilmez. Tabî ki mümin isminin insanlara mecazen ad olarak takılması caizdir, zira o, içinde duyduğu huzuru başkalarıyla nisbî de olsa paylaşabilmekte ve diğer insanlar kendisinden emniyette olabilmektedir. Sosyal güvenin ilk şartı güvenli insan, ikinci temel şartı ise güven verici ve güveni yayıcı insandır. Bu nedenle insanın hem emin hem de mü’min olması icabeder.

İnsanın kendini güvene alma dürtüsü fıtrî olup doğal bir reflekstir, fakat insanın kendi emniyetini neyle ve nasıl sağlayacağı temel soru(n)-dur. Bir yavru annesine sığınarak, bir hayvan yuvasına sığınarak, bir mağdur polise sığınarak, kendini emniyete almaya çalışır. Kişi kendi kategorisinden veya kendi türünden daha güçlü gördüğü bir şeye veya birine dayanarak ve sığınarak kendini güvene almaya çalışabilir. Aca-ba bu sığınma güven verici midir? Zayıf olan daha güçlü olan şeye kendini güvene almak için başka nice vesilelere sığınmaktadır. Öyleyse bütün bu sığınma çeşitleri hiç de güven verici bir sığınma değildir. Öyle birine sığınmalıdır ki, onun kendisini güvene almak gibi bir ihtiyacı olmasın. Hep güven bahşetsin, fakat güvende olmak kendisi için

bir ihtiyaç olmasın. “Amentu bi” den sonraki makama yerleştirilecek olan, sadece ölüm öncesi değil ölüm sonrasında da sığınılacak, rahmeti ümit edilecek birisi olmalıdır. Mantıken kendini güvene almak için sığınılan varlığın daha güçlü değil “En Güçlü” olması gerekir.

İşte insanın kendisini güvene almasının yegane mantıklı, tutarlı, akıllı ve faydalı yolu Allah’a dayanmasıdır. Çünkü Allah en güçlüdür ve bu hakkın yegane sahibidir. O kainatı yaratmıştır. Güçlüyü de güçsüzü de, dünyayı da ahireti de, meleği de şeytanı da, karayı da denizi de O yaratmıştır. Ruhsal, bedensel, ailevî, medenî, dünyevî, uhrevî, kısaca evrensel anlamda huzurumuz O’nun elindedir. O yardım etmezse kimse galip gelemez, o korursa kimse zarar veremez, o kaldırırorsa kimse yıkamaz... Kendine iman edilecek ve kendine güvenilecek tek ve biricik varlık Vacibu’l-Vücut olan Cenab-ı Hak’tır. Kısaca iman, kişinin kendisini güvene almak için bir ömür sarf ettiği her tür kutsal çabanın (ictihat/cihad) adıdır.

Takva ise, vikâye kabul etmek, koruma altına girmek ve kendisine zarar ve acı verecek olan şeylerden korunmak demektir. Korunmak ve koruma altına girebilmek için korkmak, sakınmak, kaçınmak ve çekinmek gerekir ki, takva bu anlamlarda da kullanılmaktadır. En kapsamlı, en tutarlı ve en kuvvetli koruma ise Allah’ın korumasıdır. Böyle olunca mutlak sakınma veya takva insanın kendisini Allah’ın koruması altına koyarak ahirette kendisine zarar ve acı verecek şeylerden iyice korunması, günahlardan sakınması ve iyiliklere sarılması demektir.¹ Bu durumda takva sorulacak ve sorun çıkaracak her şeye karşı ciddi bir sorumluluk bilincine eş, muazzam bir reflekse ve enerjiye sahiptir.

Kur’an’da müttaki olan tarif edilirken öncelikle gaybî olarak Allah’a, kitaplara ve ahirete iman etmesi, daha sonra da bu iman gereği olarak ihlas ve içtenlikle namazı kılması ve kendine ikram edilen rızından infakta bulunması zikredilmektedir. Demek ki gaybî iman ve ihlasla amel, takvanın temel unsurlarıdır.² Bu minvalde mesela oruca

inanmak, orucu tutmak ve orucu iliklerine kadar yaşamak da takvanın bir gereğidir. İşte takva, iman, amel ve ihlası beraberce gerektirmektedir. Bir insan iman etmekle, yani Allah ve Resulü'nü (as) tasdik ve ikrar etmekle kendisini güvene almış olur. Bu ise imanın gereği olan ameli, ihlaslı bir şekilde yerine getirmek gerekmektedir. İşte takva, tam korunmayı sağlayan, imanı, ameli ve ihlası beraberce ifade eden yüce bir makamdır.

¹ Muhammed Hamdi Yazır, HDKD, c. I, s. 159-162

² Bakara Sûresi, [2:4]

“Allah katında en üstün olanınız...”

Sosyal mesajların yoğunlukta olduğu Hucurat Sûresi'nin bu minvalde zikredilmesi gereken ayetlerinden bir tanesi de hiç şüphesiz bu sûrenin on üçüncü ayetidir. Allah-u Teâlâ bu ayette şöyle buyurmaktadır: *“Ey insanlar! Muhakkak ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en üstün olanınız, (O'na karşı gelmekten) en çok sakınanızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.”* (Hucurat Sûresi, [49:13])

Ayetin muhatabı olan insan, bir erkek ve bir dişiden yaratıldığını ve cinsleri ile tanışması için de farklı toplumlarda (boy/kabilelerde) meydana getirildiğini bu ayetle tekrar hatırlamış oluyor. Ayetin bu kısmında dikkat çekici olan husus hitabın sadece Müslümanlara yönelik olmamasıdır. Rabbi'miz bizlere burada bütün insanlığın yaratılışının aynı köklere dayandığını bildirir. Bütün insanlar Hz. Adem (as) ve Hz. Havva (ra)'dandır. Öyleyse bir insanın diğer bir insana üstünlüğü yaratılış nedeniyledir. Peki, o halde üstünlüğün kaynağı nedir?

Bu sorunun cevabı ayetin ikinci bölümünde açıklanmıştır: *“Allah katında en üstün olanınız, (O'na karşı gelmekten) en çok sakınanızdır.”* Takva sahibi olan kul en üstün olan kuldür. Nesep üstünlüğü veya benzeri özellikleri ile övünenlere reddiye mahiyetinde olan ayet-i kerime kul-luk noktasında belirleyici olanın nesep ve benzerinin değil, takvanın olduğunu belirtmektedir. Taberî tefsirinde yer alan bir rivayete göre kıyamet gününde Allah kişinin şan ve şöretini veya nesebini sormayacaktır. Nazarî itibara alınacak tek husus kulun takvası olacaktır¹. Ebu Hureyre (ra)'ın rivayet ettiği bir hadis-i şerifte ise Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmaktadır: *“Muhakkak ki Allah sizin ne bedeninize ne de suretlerinize bakar. O ancak kalplerinize bakar.”*²

Sözlük manası sakınmak ve korunmak³ olan takva sözcüğü Kur'an'ın anlamlarını özelleştirdiği kavramlardan birisidir. Buna göre takva genel olarak sakınmaktan öte Allah'ın hudutlarını, yani emir ve

yasaklarını aşmaktan sakınmak gibi özel bir manada kullanılmıştır.⁴ Diğer bir ifade ile takva, kulluğun ve ibadetin de bir nevi tanımı olan, ilahi buyruğa boyun eğmektir, emir ve yasaklara riayet etmektir.

Konu ile ilgili İslamî İlimler edebiyatında takvanın mertebelerine dair farklı taksimler bulmak mümkündür. Fakat birçoğunun ortak noktası, takvanın esasında her Müslüman bireyin sahip olması gereken özellik olduğudur. Zira iman etmek takva sahibi olmayı da beraberinde getirmektedir.

Bu taksimat örneklerinden bir tanesine göz atarak ne kastettiğimizi göstermeye çalışalım: Takvanın mertebeleri ekseriyette üçlü bir taksime tabi tutulur: Bunlar, 1) Küfür ve küfrü gerektirebilecek her şeyden sakınmak; 2) Hem büyük, hem de küçük günahlardan, yani ma'siyetlerin tümünden uzak durmak ve dinin, başta farzlar olmak üzere, emirlerini yerine getirmek ve 3) Faydasız işlerden ve kalbi Allah'tan uzaklaştıracak meşguliyetlerden beri durmaktır.⁵

Genel bir ifade ile Hz. Peygamber (sav)'i ve Allah'ın emir ve yasaklarını tamamen veya kısmen inkâr etmeyi ifade eden küfürden ve buna sebep olacak olan bütün davranışlardan uzak durmak takvanın ilk mertebesi addedilmiştir. Bu ise esasında her Müslümanın zorunlu olarak yerine getirdiği bir meseledir. Dolayısıyla her Müslüman takvanın ilk mertebesine baştan sahiptir.

Diğer tarafta, "Kebair" diye de bilinen büyük günahlar (fukahaya göre) dünyada ceza (had) gerektiren suçlardır. Bunlar başta zina, şarap içmek, hırsızlık, (insan) öldürmek ve yalancı şahitliktir. Ayrıca cezası ahirete ertelenmiş, faizli işlem, anne-babaya itaatsizlik gibi günahlar da büyük günahlar arasında zikredilmiştir.⁶ İster söz konusu büyük günahlardan, isterse de bunların dışında kalan günahlardan olsun, günahın her çeşidinden sakınılmalıdır. Bu ise aynı zamanda takvanın ikinci mertebesinin gerektirdiği bir husustur.

Takvanın üçüncü mertebesi olan ve “Mâsivâ’dan yüz çevirmek” diye de ifade edebileceğimiz faydasız işlerden uzak durmak ise dünyadan el etek çekmek şeklinde anlaşılmalıdır.⁷ Müslüman için dünya faydasız değildir. Tam aksine, ahiretini kazanacağı yerdir. Şuurlu bir Müslüman dünyada ve dünya nimetlerinden faydalanarak, kulğunu yerine getirir. Burada kişinin dikkat etmesi gereken husus ise dünzalıklara kalben bağlanmamasıdır.

¹ Et-Taberî, Ebu Cafer b. Harîr, Câmiu’l-Beyan an Te’vîl âyi’l-Kur’ân, (Kahire, Mektebe ibn Teymiyye, t.y.) 2. Baskı, c. XXI, s.387

² Müslim b. El-Haccâc, Sahih-i Müslim, (Riyad, Dâru’l-Muğni, 1998), s.1387; Ayrıca bkz. El-Beyzâvî, Muhammed eş-Şîrâzî, Envâru’t-tenzîl ve Esrâru’t-Te’vîl, (Kahire, Dâru’l-Kütübi’l-Arabiyye, t.y.), c.IV, s. 89

³ El-Cürcânî, Seyyit Şerif, Kitâbu’t-Ta’rifât, (Beyrut, Daru’n-Nefâis, 2003), s.129

⁴ El-Kurtûbî, Ahmed b. Ebi Bekr, El-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’ân, (Beyrut, Müessese er-Risâle, 2000), c.XIX, s.417

⁵ Er, Muhammed Emin, Allah Katında Din, (İstanbul, Zaman yayıncılık, 2000), 103. Ayrıca bkz. Dini Kavramlar Sözlüğü (Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2006), s. 348

⁶ El-Cürcânî, Seyyit Şerif, Kitâbu’t-Ta’rifât, (Beyrut, Daru’n-Nefâis, 2003), 264

⁷ Dini Kavramlar Sözlüğü (Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2006), s. 410

Sayfa 16 - 27

Ramazan'da İbadetler

İtikâf

M. Hulusi Ünye

Kadir gecesi

Dr. Abdullah Akın

İlmihal

M. Hulusi Ünye

İtikâf

İtikâf, kelime olarak, bir yerde beklemek, durmak ve kendini bir yerde hapsedmek anlamlarına gelir. *“Onlar, inkar eden ve sizin Mescid-i Haram’ı ziyaretinizi ve bekletilen kurbanların yerlerine ulaşmasını menedenlerdir”* (Fetih Sûresi, [48:25]) ayetinde bu anlamı görmekteyiz. Buradan hareketle itikâfın, nefsi alışkanlıklarından kurtarmak olduğunu söylemek mümkündür. Dinimizde itikâf deyince akla gelen husus ise, akıl baliğ veya temyiz kudretine sahip bir Müslümanın içinde beş vakit namaz kılınan bir camide ibadet niyetiyle bir süre durmasıdır.¹

İtikâf, itikâf yapan Müslümanın nefsini tamamen Allah’a teslim etmesi, kulu Allah’a yaklaştıracak şeylere engel olan her türlü şeyden nefsini uzaklaştırması demektir. Ayrıca itikâfta iken, kulun cemaatle namaz kılması da bir başka güzelliştir. Ayrıca itikâfa giren kişi kendisini, asla isyan etmeksizin ibadet eden, gece-gündüz tesbihattan ayrılmayan meleklere benzetmeye çalışmakla da âdetle melekleşmiş olur.

İtikâf, hem Kitap hem Sünnet’le sabit müekked sünnet olan bir ibadettir. Kur’an-ı Kerim’imizde şu ayet-i kerimede itikâftan bahsedilir: *“Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yeyin, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın. Mescitlerde ibadete çekilmiş olduğunuz zamanlarda kadınlarla birleşmeyin. Bunlar Allah’ın koyduğu sınırlardır. Sakın bu sınırlara yaklaşmayın. İşte böylece Allah ayetlerini insanlara açıklar. Umulur ki korunurlar.”* (Bakara Sûresi, [2:187])

Peygamber Efendimiz (as)’ın da itikâf yaptığını bize bildiren çok sayıda hadis-i şerif mevcuttur. Nitekim Hz. Aişe (ra) validemizin şöyle dediği nakledilmiştir: *“Resulullah (sav) Ramazan’ın son on gününde itikâf yaparlardı. Bu durum vefat zamanına kadar bu şekilde devam etti. Daha sonra Hz. Peygamber (as)’ın zevceleri itikâfi sürdürdüler.”*² Bir başka hadis-i şerif ise şöyledir: *“Kim benimle itikâf yapmak istiyorsa,*

*Ramazan ayının son on gününde yapsın.*³ Hz. Ömer (ra) anlatıyor: “Ya Resulullah! Mescidde bir gece İtikâf yapmayı adadım, dedim.” Peygamber Efendimiz (as), “Adağını yerine getir.” buyurdu.⁴

İtikâfın müddeti ve diğer şartları ile ilgili alimlerimiz arasında çeşitli görüşler vardır. En azı bir gündür (İmam Ebu Hanife, İmam Malik), bir günün yarısından çoğudur (İmam Ebu Yusuf) veya bir saatlik bir zamandır (İmam Muhammed), diyenler olmuştur. Ancak adanmış olan itikâfın edası ve süresi yukardaki Hz. Ömer (ra) hadisinde olduğu gibi; ne kadar gün olarak nezredilmiş ise o kadarının yapılması zorunludur, vaciptir.

Hüküm itibariyle itikâf ibadeti, vacip, sünnet ve mendup olmak üzere üç kısımda mütalaa edilir. Vacip olan itikâf, adak olan itikâftır. Bu, en az bir gün olur ve gündüz oruçla geçirilir. Yukardaki Hz. Ömer (ra) hadisinde olduğu gibi. Sünnet olan itikâf, Ramazan ayının son on gününde sünnette sabit olduğu üzere itikâfa girmektir. Yine yukarda zikri geçen Hz. Aişe (ra)’dan rivayet edilen hadiste olduğu gibi,⁵ mendub olan itikâf ise, vacip ve sünnet olan itikâfların dışındaki itikâftır. Bunun belirli bir vakti yoktur. Hatta mescide giren kimse çıkıncaya kadar itikâfa niyet ederse orada kaldığı sürece itikâfta sayılır. Bu itikâfda oruçlu olmak da şart değildir.

İtikâf ibadet niyetiyle yapılmalı ve itikâfa beş vakit namaz kılınan bir camide girilmelidir. Eğer yapılacak itikâf, vacip ise, oruçlu bulunmak da gerektir. Sünnet olarak eda edilecek itikâf Ramazan ayında yapıldığı için zaten oruçlu bulunma şartı vardır.

İtikâfta bulunulduğu sürece her türlü kötü ve çirkin söz söylenmez. Ramazanın son on gününde ve cemaati kalabalık olan mescidlerde itikâfa girilmelidir. İtikâf günlerinde Kur’an-ı Kerim ve hadis-i şerifler okunmalı, Allah’ı zikir, tesbih ve diğer ibadetlerle meşgul olunmalı ve temiz elbise giyip güzel kokular sürünmelidir ki, bunlar itikâfın edeblerindedir.

İtikâfta iken, cinsel her türlü şeyden uzak durulur. Herhangi bir ihtiyaç yokken mescidden dışarı çıkılmaz. Aksi takdirde itikâf bozulmuş olur. İtikâfa giren kimsenin yemesi, içmesi, uyuması ve ihtiyacı olan şeyleri satın alması da dahil her şey mescidde olur.⁶

Zamanı ve imkânı olan her Müslümanın itikâfa girmesi elbette güzel olur. Fakat sünnet olan itikâfın her cami cemaatinden en az bir kişinin dahi yerine getirmesiyle diğer cemaatin üzerinden bu sünnet düşmüş olacaktır. Böyle sünnet vechile itikâfa giremeyecek Müslümanların ise en azından bir gece; örneğin Kadir gecesinde itikâfa girmeleri son derece faziletli ve bereketli olur.

Elbette herkes Kadir gecesinde çeşitli ibadet ve dualarda bulunacaktır. Ancak biz Kadir gecesinde hem itikâfa girenler için bir itikâf ve Kadir gecesini programı önermek istiyoruz. Evvela, yatsı namazından sonra yarım saat istirahatından sonra, 2 veya 4 rek'at olarak tesbih namazı kılınabilir. Arkasından takva ile alakalı ayetlerden bir demet seçilerek tefsiri ile yarım saat okunabilir. Devamında IGMG'nin hazırlamış olduğu Evrad-ı Serif'in o günkü kısmı (cemaatle veya yalnız) okunur. Daha sonra Riyazu's Salihin'den yine takva bölümünden bir kısım hadis şerhiyle birlikte okunur. En sonunda dua ile program sona erdirilir. Sahur vaktinde de cemaatle sahur yemeği yenir ve itikâf programı tamamlanmış olur.

¹ Fethu'l Kadir, 2/305; El-Fetava el-Hindiyye, 1/211; El-Mugni, 2/183² Bakara Sûresi, [2:4]

² Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 67, 129; bk. Buhari, İtikâf, 1-18; Ezân, 12, 135; Hayz 10; Müslim, İtikâf, 1-6; Ebu Davud, Ramazan, 3; Savm, 77

³Buhari, Fethu'l Bari, 4/271

⁴Buhari, Fethu'l Bari, 4/274

⁵Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 67, 129

⁶İbn Âbidîn, Reddül-Muhtâr, İstanbul 1984, II, 440 vd.; ez-Zebîdî, a.g.e., VI, 323 vd.; Mehmed Zihni, Ni'met-i İslâm, İstanbul 1328, s. 98 vd.

Kadir gecesi

Kendi hevesimiz için binlerce gece uyuduk, ne olur bir gece de ömürden bir geceyi eksik sayıp diri olalım. Geceleri uyumaktan münezzeh olan, “Dostlar gece uyumazlar” diyen, can Sevgili için, Allah için, uyu-mayıp gönlümüzü O’na teslim edelim.

O eşsiz Yaratıcı şöyle buyurdu: *“Doğrusu biz Kur’an’ı Kadir gecesinde indirmişizdir. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Cebrail o gecede Rablerinin izniyle her türlü iş için inerler de inerler. O gece tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.”* (Kadir Sûresi, [97:1-5])

Eğer biz O eşsiz Rabbi’mizin yoluna koyulmak için sefere çıkmışsak bu seferde uyumayalım. Geceleyin yürüyelim, zira yollar geceleyin alınır. O şanı yüce İlah ki, Habibi’ni geceleyin Mescid-i Haram’dan, çevresini bereketli kıldığı Mescid-i Aksa’ya yürüttü.

Ey kardeşim bir gecelik uyumasak ne olur? Mum gibi uyanık olsak, kıvılcım gibi diri olsak ne olur? Gök kapıları geceleyin açılır, bahtlar gece uyanır. Biz de ay gibi uyumayalım da talih yıldızımız parlamasın, güzelleşsin. Zira Habibullah (sav) da Beytül-Makdis’ten Sidre-i Müntehâ’ya ve huzûr-i Rabbi’l-âlemîne gece yükseldi.

Anamız, babamız, canımız O’nun yoluna feda olsun. Bu dünyada O’nu ne kadar da üzmüşlerdi. Amcaları Ebu Talib ile maddeten ve manen her zaman yanlarında bulunan zevce-i tâhireleri Hatîcetü’l-Kübrâ validemiz vefat etmiş, iyice sıkılmış, âdeta hüzne gark olan Peygamberimiz (sav) huzûr-u İlâhîde teselli edilmişti.

O her bir gökte peygamberlerden biriyle görüştü, nice nice melekler gördü. Cennet ve cehennem durumlarını temaşa etti, Sidre-i Müntehâ’ya geçti, Allah’ın melekût âleminde birçok şey gördü. Nihayet beş vakit namazın farz kılınması emri ile aynı gecede geri döndü ve ümmeti olmaktan şeref duyduğumuz bizleri müjdeledi:

“Namaz Müminin nurudur.” (Cami-us Sağir, 5180) Ne de çok sevmiştii namazı Habibullah (sav): *“Namaz benim gözbebeğimdir.”* (Nesâi, İşretun-Nisa, 1) demişti. Gelecek ve geçmişteki günahlarının bağışlanmasına rağmen, geceleyn ibadetten dolayı ayakta durmaktan ayaklarının şişmesi, Rabbi’mize olan aşkının bir coşkusuydu.

Bu dünyada biz de namazımızdan uzak kalamayız. Ne zaman sıkılsak, bunalsak miracımız olan namaza sarılacağız, içinde zikir, tesbihat, kelime-i şehadet, kelime-i tevhid, salavat-ı şerife, dua ve Kur’an okumak gibi ibadet türleri olduğu için de günde beş vakit namaz bize ibadetlerin hemen her türlüşünü yapmış gibi büyük bir sevap kazandıracak ve bizi Rabbi’miz ile buluşturacak inşallah.

Bir gün Hümeqram diye iltifat ettikleri sevgili eşleri Aişe (ra), canından aziz tuttuğu eşine, Fahr-i Kâinat Efendimiz (sav)’e: *“Ey Allah’ın elçisi! Kadir gecesinin hangi gece olduğunu anlarsam o gece nasıl dua edeyim?”* diye sorunca: *“Allahım! Sen affedicisin, cömertsin. Affetmeyi seversin. Beni de affet.”* (Tirmizi, Davet, 89) diye dua et demiş ve bu gecenin önemini biz ümmettine şöyle tembihlemişti: *“Kim ki Ramazan’da orucun farz bir ibadet olduğuna inanarak ve sevabını umarak oruç tutarsa, geçmiş küçük günahları bağışlanır. Yine kim Kadir gecesinin faziletine inanarak ve mükâfatını umarak bu geceyi ibadetle ihya ederse, küçük günahları bağışlanır.”* (Buhari, Fazlu leyleti’l-Kadr, 1)

Bu sebeple, Habibullah (sav) Ramazan ayında, diğer aylarda görülmeyen bir gayrete girerdi. Ramazan’ın son on gününde ise çok daha şiddetli bir gayret içerisinde olurdu. Son on günde geceleri ihya eder, ailesini de (gecenin ihyası için) uyandırır ve itikâfa girerdi. (Ebu Davut, Salat, 318)

İhya, hayat kelimesinden; kadir kıymet bilmekten gelir, bu gece inen Kur’an-ı Kerim’in kadrini, kıymetini bildiğimiz oranda Kadir gecesini ihya etmiş oluruz. Eşref-i Mahlukat sıfatı ile Cenab-ı Hakk’ın emanetini

müdrük olan bir kulluk, her şeyden önce bu geceyi bir af ve mağfiret şölenine dönüştürerek kendini yenileme durumunda mümkündür.

Bu şölen dünyada yaşayan aç kardeşlerimizle, yoksullarımızla, mağdurlarlarımızla, mahrumlarımızla, topyekün zayıf bırakılmışlarımızla kutlanır. Başta Müslüman kardeşlerimiz olmak üzere zaman ve mekan sınırlaması gözetmeksizin bütün kardeşlerimize yakın durmak, onların dertleriyle dertlenmekle şenlenir ve günahlara tevbe ile taçlanır.

Günahlarımızın bütününe tevbe edemeyebiliriz, hiç değilse birkaçına ya da bir tanesine tevbe edelim. İşte o zaman Kadir gecesini en güzel şekilde ihya etmiş oluruz. Bir kardeşimiz gıybet etmemeye, diğer biri tefsir okumaya karar verir. Bir genç kütüphaneden Peygamberimiz (sav)'in hayatıyla ilgili kitabı alır, onu okumaya başlar. İşte bu kişiler Kadir gecesini ihya etmiş olurlar. Bir beyefendi namaza başlamaya niyet eder ve başlar, o da bu Kadir gecesini en güzel şekilde ihya edenlerden olmuş olur.

Tüm Müslüman âleminin “aşkla” ve lâyıkiyle eda edeceğini umduğumuz bu mübarek gecede Yüce Allah'ın, yani varlığımızı ve her şeyin varlığını borçlu olduğu Yaratan'ımızın istediği gibi bir gece geçirmek dileğiyle, Kadir gecemiz mübarek olsun.

İlmihal

Oruç tutamayacak derecede yaşlı veya zayıf bünyesi olanın orucu

Devam eden hastalığı nedeniyle yılın bütün mevsimlerinde oruç tutmaktan aciz olan çok yaşlı erkek ve kadınların oruç tutmamaları icma ile caizdir. Bunlar oruçlarını kaza da etmezler. Bunun yerine tutamadıkları her gün için bir yoksulu doyuracak kadar fidye verirler. Fidyeye en az bir fitir sadakası miktarıdır (bu sene için 10 €).

Ağır işlerde çalışan işçilerin orucu

Çok zor ve ağır işlerde çalışan işçiler, oruç tuttıkları takdirde, canının telef olmasından korkarsa (örneğin, ölüm, baygınlık, ağır hastalık vs.) bakılır; işini terketmek hayatını sürdürmesine zarar verecekse orucunu bozar ve tutamadığı günleri kaza eder. Eğer işini terketmekten ötürü zarar bulunmayacaksa ve buna rağmen orucunu bozarsa günahkar olur. Eğer işi terketmekle göreceği zarardan yine de kurtulamıyorsa, özür sebebiyle orucunu bozmakta bir sakınca bulunmaz. Ağır işte çalışanın açlık veya susuzluk sebebiyle zararı bilfiil gerçekleşirse; yani aşırı halsiz düşerek bayılma derecesine ulaşmışsa, tansiyonu düşmüş ya da yükselmiş ise, şeker vs. hastalıkları sebebiyle koma tehlikesi söz konusu olacak seviyeye ulaşmışsa, orucu bozması vacip olur. Dolayısıyla çalışan oruçlu kimse iş sebebiyle hasta olacağını bilse bile, daha hasta olmadan orucunu bozması veya hiç oruca başlamaması helal olmaz. Böyle mazerete dayalı olarak orucunu tutamayanlar, sonradan oruçlarını kaza ederler.

Orucu neler bozar?

Ramazan'da oruçlu bulunan kimse geceden niyetlenmiş olarak aşağıdaki hallerden birini bilerek kendi isteğiyle ve mecbur kalmadan yaparsa orucu bozulmuş olur. Bunlar:

1. Şer'î bir özür olmaksızın yemek ve içmek.
2. Cinsel arzuyu tam olarak tatmin etmek orucu bozar.

Bu iki şekilde oruçlarını bozmuş olan her kadın ve erkeğin oruçlarını hem kaza etmeleri hem de kefaret ödemeleri gerekir. Kefaret ya köle azat etmek yahut bunu bulamazsa veya gücü buna yetmezse peşpeşe iki ay oruç tutmaktır. Eğer iki ay peşpeşe oruç tutmaktan da aciz olursa altmış yoksulu doyurmaktır.

Orucu neler bozmaz?

1. Unutarak yemek, içmek veya cinsel temasta bulunmak.
2. Oruçlu bir kimse açlıktan veya susuzluktan dolayı helak olacağından veya aklına eksiklik gelmesinden, bir tecrübeye veya bir belirtiye yahut Müslüman bir doktorun ifadesine dayanarak korkarsa orucunu bozması caiz olur. Bunu daha sonra kaza eder. Hatta ölüm tehlikesi açıksa oruç tutması haram olur.
4. Bir kimse cünüp olarak sabahlasa ve cünüplük gün boyunca devam etse de orucu bozmaz. Ancak cünüplükten temizlenmek namaz kılmak için farzdır.
5. Göze ilaç damlatmak veya sürme çekmek orucu bozmaz.
6. Kan aldırarak veya hacamat yaptırmak orucu bozmaz.
7. Su ile ıslatılmış olsa bile oruçlu iken misvak kullanmak orucu bozmaz.
8. Ağıza ve buruna su vererek çalkalamak ve sümürmek orucu bozmaz. Fakat içeriye bir şeyin gitmemesi için özen gösterilmelidir.
9. Serinlemek için yıkanmak, yüzmek veya yaş bir elbise ile serinlemek orucu bozmaz. Ancak özellikle su yutmadan yüzmek güç olduğu için oruçlunun derin suya girmekten sakınması veya girmek zorunda kalmışsa dikkatli olunması lazım. Asıl itibarıyla Ramazan'ın ve orucun ruh ve manasına ters düşeceği için yüzmeye gitmek gibi durumlardan uzak durmak lazım.

10. Dedikodu yapmak, yalan söylemek veya başka bir haramı işlemek orucu bozmez. Ancak bunları yapan günahkâr olur.
11. Boğaza duman veya un, toprak yahut kum tozları, sinek veya ilaçların tadının girmesi, eğer oruçlunun kendi isteği ve zorlaması ile olmamışsa orucu bozmez. Fakat bir kimse oruçlu olduğunu hatırladığı halde buhurdanlığı kendine yaklaştırarak dumanını burnuna ve ciğerlerine çekse orucu bozulur.
12. Astımlı hastaların ağızdan siprey ile alıp akciğerlerine gönderdikleri nesne orucu bozmez.
13. Diş çektirmek de orucu bozmez. Ancak kan veya ilaçtan hiçbir şeyi yutmamak gerekir.
14. Ağızdaki tükürüğü veya burundaki sümüğü çekip yutmak orucu bozmez.
15. Kendi kendine gelen kusmuk, ağız dolusu bile olsa bu kusma kendiliğinden içeri giderse, orucu bozmez. Kasden ağız dolusu kusmak veya kustuğunu geri yutmak kaza etmeyi gerektirir, kefareti gerektirmez. Fakat kendiliğinden kusmak veya kusuntunun kendiliğinden içe gitmesi yahut ağız dolusundan daha az kusmak ise orucu bozmez.
16. Dişler arasında kalan nohut tanesinden az olan yemek kalıntılarını yutmak da orucu bozmez. Ağız dışından alınan susam tanesi gibi çok küçük bir şeyi kasıtlı olmaması şartıyla yemek de orucu bozmez.
17. Deri altına, kaslara veya damara iğne yapmak mümkün olursa iftardan sonraya geciktirmek ihtiyat bakımından daha uygundur. Makattan yapılan şırınga orucu bozar.
18. Çiçek gibi güzel kokuları koklamak, esans sürmek orucu bozmez.

Adetli kadının orucu, camiye gitmesi

Bir kadın Ramazan'da gündüzün adet görmeye başlasa veya çocuk doğursa orucu bozulmuş olur. Artık adet günlerinde ve lohusa bulundukça oruç tutması caiz olmaz. Ramazan'da adet gören bir kadın, geceleyin adeti kesilmiş olsa, eğer adet günleri tam on gün ise ertesi günü Ramazan orucuna başlar. Fakat on günden az ise adeti kesildikten sonra imsak vaktine kadar yıkanmasına yeterli ve bir miktar da fazla bir vakit kalmış olursa yine oruca başlar. Bu kadar bir vakit bulunmazsa,

mesela; yıkanmasının arkasından hemen imsak zamanı olursa o gün oruca başlamaz. Çünkü on günden eksik adet görenler hakkında yıkanma süresi de adet vaktinden sayılır. Bu haldeki kadın oruç tutmaz ve caminin namaz kılınan kısmına da girmez. Adetli günlerde tutulamamış oruçların kazası elbette sonradan gününe gün olarak tutulacaktır.

Hamile veya emzikli hanımların oruç tutması

Ramazan'da gebe veya emzikli olan kadınların kendilerine yahut çocuklarına bir zarar gelmesinden korkmaları halinde oruç tutmamaları mübahtır. Daha sonra gününe gün kaza ederler.

İzin yolculuğunda ve genel yolculukta orucun hükmü

Ramazan ayında, 90 km'den uzak bir mesafeye gitmek üzere yola çıkan bir kimse gecedен oruca niyet etmeyebilir. Bu mesafenin katedileceği vasıta önemli değildir. İster yaya olarak isterse en hızlı vasıtayla olsun farketmez. Böylece o gün yola çıkınca oruçlu bulunmamış olur. Ancak bir kimse oruca başladıktan sonra gündüzün aniden yolculuğa çıksa bu yolculuk o ilk gün için bir özür sayılmaz. Orucuna devam etmesi gerekir. Bununla birlikte bu kimse orucunu bozarsa yalnız kaza gerekir, kefaret gerekmez. Çünkü orucunu yolculuk özrüne dayalı olarak bozmuştur. Ancak zarar görmeyecekse yolcunun oruç tutması daha faziletlidir.

Oruç yerine fidye verilmesi

Oruç tutmaya güç yetiremeyen sürekli hastalar ve yaşlılar orucu tutmazlar. Adına fidye denen bir sadaka verirler. Bunun miktarı ise, bir fıtır sadakasıdır. Orucun fidyesi Ramazan'ın başında veya sonunda verilebilir. Otuz günün fidyesi çeşitli yoksullara verilebileceği gibi bir yoksula da def'aten verilebilir. Hatta İmam Ebû Yusuf'a göre bir günün fidyesi birkaç yoksula dağıtılabilir. Fidyede böyle temlik yerine ibâha da caizdir. Şöyle ki, her günün orucuna karşılık bir yoksula sabah ve akşam doyacak kadar yiyecek yedirilmesi de yeterli olur.

Okul ve üniversite öğrencilerinin orucu

Oruç tutmayı mübah kılan özel haller göz önüne alındığında öğrencilerin okul zamanlarında, bilhassa yaz aylarında ve ağır imtihan koşullarında oruç tutmaları konusunda şunları ifade edebiliriz:

1. Okula devam eden öğrencilere eğer ibadetle mükellef olma yaş ve şartları tutuyorsa oruç tutmaları farzdır.

2. Öğrenci okulundaki yoğun ders baskısından veya hava koşullarından dolayı orucu tutamayacak duruma geldiğini veya gelebileceğini doktor raporu veya kendi kanaatiyle tahmin edecek olursa orucunu tehir edebilir.

3. Öğrencinin sınava hazırlık yapması gerektiği için orucunu tutamaması durumunda, bu orucu kazaya kalmış olur ve sonradan kaza etmesi gerekir. Ancak Ramazan ayında tutulacak oruç ile, Ramazan ayının haricinde kaza edilerek tutulacak oruç eşit olmayacaktır elbette. Nitekim mazeretli olanların oruç tutmalarının daha hayırlı olduğunu Cenab-ı Hak şu ayet-i kerimede haber vermiştir: *“Eğer bilerseniz (güçlüğüne rağmen) oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.”* (Bakara Sûresi, [2:184]) Onun için de çok basit rahatsızlıklar sebebiyle orucu kazaya bırakmamak ve zamanında tutmak en güzeldir. Zira orucu tehir etmenin veya oruç tutamamanın sebebi meşakkattir. Meşakkate sebep olabilecek bir sınavın uzunluğu, kısalığı, ehemmiyeti elbette önemlidir ve harcanacak enerji kaybına göre değerlendirilir. Bu gibi konularda *“fetvanı kalbinden al”* hükmü geçerlidir. Hiç kimse bir başkasını o şahsın kendisini tanıdığı gibi tanıyamaz ve hakkında hüküm veremez. İbadetler Allah rızası için yapılır. İnsanlar yanıtılabilir, hatta kişinin kendisi de kendisini yanıtılabilir. Allah'ın yanıtılması mümkün değildir. Herkes neticede hesabını Allah'a verecek; Allah da herkese adaletle muamele edecektir: *“Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.”* (Zilzal Sûresi, [99:7-8])

Spor antrenmanlarına gidenlerin orucu

Bu konu bir önceki maddenin ışığında ele alınacak olursa, şunlar söylenebilir: Bir defa yapılacak antrenman öğrencilerde olduğu gibi zaruri ders kabilinden bir durum mudur? Yoksa keyfi yapılan bir uğraşı mıdır? Ayrıca yapılacak antrenmanın sıhhi açıdan oruçlu olmaya engel teşkil edip etmediği de nazar-ı itibara alınmalıdır. Örneğin bir spor klübü ile anlaşmış ve sporu maişetini temin edecek bir meslek olarak icra ediyorsa; başka da bir mesleği yoksa, bu halde yapılacak antrenman zor işlerde çalışanların pozisyonunda değerlendirilebilir. İşte böyle lüzumlu ve zorunlu hallerin dışında oruç, mutlaka eda edilecek bir farz ibadettir. Dolayısıyla, sudan sebeplerle oruç tutmamak asla İslam'ın kabul edeceği bir durum değildir.

sayfa 30 - 41

Ramazan gelenekleri

İftar adırları

Ali Mete

İftar davetleri

Sultan Balkaya

Kabir ziyareti

İhan Bigü

Bayram

Murat Kubat

İftar çadırları

İftarların Ramazan ayı içerisinde özel bir yere sahip olduğu malumdur. Oruç ayında komşu, akraba ve dostlar birbirlerini iftara davet ederler ve cemiyetlerde toplu iftarlar düzenlenir. Bir de iftar çadırları kurulur, ki bu gelenek Avrupa'nın, bilhassa Almanya'nın değişik yerlerinde yıllardır gerçekleştirilen ve git gide yaygınlık kazanan "yeni gelenek"lerimizdendir.

Avrupa'da bu ve benzeri geleneklerin yeşermesi ve yerleşmesinin birtakım sebepleri vardır. Evvela Müslümanlar kalıcılıklarının farkına vararak, yaşadıkları ülkelerde sahih ve sorunsuz bir İslamî yaşam sürdürmek istemektedir. Bilhassa genç kuşak kendisini, ne sosyo-politik anlamda ne de fikhî anlamda istisnai bir ortamda yaşayan özel bir grup olarak görmüyor/görmek istemiyor. Onlar kendilerini, dinlerini ve camilerini yabancı olarak algılamıyorlar. Aksine kendilerini içinde yaşadıkları toplumun bir parçası olarak algılıyorlar ve İslamî cemaat olarak dinî ve kültürel zenginliklerini yaşamak, yaşatmak ve toplumla paylaşmak istiyorlar. Madem ki Resulullah (sav), *"Kim bir oruçluya iftar ettirirse, kendisine onun sevabı kadar sevap yazılır. Üstelik bu sebeple oruçlunun sevabından hiçbir eksilme olmaz."* (Tirmizi, Savm, 82) buyurmuştur, Müslüman fert ve cemiyetler tabî ki iftar çadırları kurarak dinlerini yaşayacak ve cemaat olarak bu sevaba nail olmaya çalışacaklardır.

Aynı şekilde iftar çadırları toplumsal sorumluluk üstlenmişliğin bir tezahürüdür. Zira iftarlar daha önceleri evlerde veya camilerde ve daha çok Müslümanlar arasında yapılırdı. Ramazan'da topluma açılma süreci önce camideki cemaate yönelik iftar davetiyeleriyle başladı. Bu şekilde camiler tarafından başlatılan aktif bir açılım başlamış oldu. Sonra da iftar çadırları vasıtasıyla caminin dışına çıkarak, adeta şehrin/toplumun ortasında yer aldı/alıyor. Bu sebeplerle, bir başlangıç olsa bile iftar çadırları projesi, Müslümanların toplumsal sorumluluklarını daha ciddi şekilde gördükleri ve buna yönelik çalışmalar geliştirildiğini gösterir. Zira, madem ki Peygamberimiz (sav), *"Komşusu aç iken kendisi*

tok yatan bizden değildir.” (Buhari, İman, 74) diyerek bizi uyarıyor – bu sözleri nakleden İmam Buhari hadisi iman bahsinde zikrediyor! – bizlerin, dinimizin bize yüklediği toplumsal sorumluluğu en azından Ramazan’daki iftar sofralarımıza evsiz-barksız, madden veya manen aç olanları da camilerimizde ve iftar çadırlarımızda sunduğumuz sofraya davet etmemiz tabii ve elzemdir.

Bununla birlikte iftar çadırları Müslümanlar arası ilişkiler açısından faydalı bir çalışmadır. İftar çadırlarında cemaat, ırk ve dil farkı gözetmeksizin Müslümanların bir araya geldikleri, buluştukları, konuştukları ve kaynaştıkları bir ortamdır. Bu durum özellikle iftar çadırı projesinin birkaç cemiyetin birlikte organize ettikleri durumlarda söz konusudur.

İftar çadırları Müslümanlar arasındaki muhabbeti artırmakla birlikte bilhassa kamoyundaki İslam algısını düzeltmek açısından faydalıdır. Günümüzde, gerek medyada yer alan yetersiz ve yanlı bilgiler, gerekse kültürel kaynaklı önyargılar nedeniyle büyük bir bilgi ihtiyacı mevcuttur. İftar çadırları, teolojik temelli tartışmalara girmekten ziyade; yaşanan dini, görünür kılar, karşılıklı tanışma, kaynaşma ortamları sunar ve karşımızdaki insanların (varsa) sahip oldukları olumsuz önyargılarından kurtulmalarına yardımcı olur. Zira önyargılar ancak “öteki” ile buluşmakla ortadan kaldırılabilir. Hatta bu tür basit buluşmalar ile başlayabilecek tanışma, hayat içerisinde ortak sorunları ele alan, pratik, başarılı ve sürekli bir diyaloga dönüşebilir. Zira bizler, camilerimizin toplumsal yaşama vazgeçilmesi mümkün olmayan katkıları sağladıklarını, sağlayabileceklerini biliyor ve böyle olmasını arzuluyoruz.

Hülasa edilecek olursak, iftar çadırları buralı olmanın bilinciyle, dinî bir çıkış noktasıyla ve toplumsal gelişmeler neticesinde Avrupa’da yeni bir gelenek haline gelmesi gereken, Müslümanlar arası muhabbeti artıran ve yaşanan İslam’ı tanıtan bir projedir.

Tabii ki bu tür gerekli ve faydalı bir çalışma zahmetsiz olmaz. Bunun için birkaç ipucu vererek iftar çadırı organizasyonunda dikkat edilmesi gerekenlere değinmek uygun olacaktır.

Bütün çalışmalarımızda olduğu gibi evvela bir ekip kurulmalı, görev dağılımı yapılmalı ve bir zaman planı oluşturulmalıdır. Programımızın zengin ve renkli olması için cemiyetimizin bütün imkanları seferber edilmeli ve birimler dahil edilmelidir.

Daha sonra erkenden belediyenin ilgili makamlarıyla irtibata geçerek uygun yerlerin tespit edilmesi ve buraların kullanılması için müsaade alınmalıdır. İftar çadırı için merkezî bir yerin seçilmesi elbette uygun olacaktır.

Projenin kamoyunda duyulması ve etkin olabilmesi için davet edilecek kişi ve kurumlar itina ile tespit edilmeli ve en az bir ay önce davet edilmeli; işti-rak etmesini özellikle arzuladığımız kurum ve kişilerin takibi yapılmalıdır. Çalışmanın medyada yer alması için sadece davetiye gönderilmesi ve ilan edilmesi yeterli olmayabilir. Bu sebeple bizzat medya organlarıyla irtibata geçerek programımıza katılmaları sağlanmalıdır. Program öncesi demeç ve haber metinleri hazırlanarak medya organlarının ilgisine sunulmalıdır.

Program günlerinde tertip ve düzene, estetik ve temizliğe önem verilmelidir. Çalışmamızın duyulması için organizasyonumuzun büyük olmasından ziyade kaliteli olmalı ve göze hitap etmelidir. Program akışı itina ile planlanmalı, konuşmalarda iftar çadırı çalışmasıyla neyin amaçlandığı anlatılmalı, içinde yaşanan şehrin güçlü ve zayıf tarafları ele alınmalı ve Müslümanların bu çalışmalara katkıda bulunmaya hazır oldukları ifade edilmelidir.

İftar davetleri

İslam Ümmeti, oruç ve Kur'an'la anılan Ramazan ayını her zaman diğer aylardan ayrı tutmuş ve Allah'a yakınlaşma vesilesi olarak çeşitli etkinliklerle manevî kirlilikten arınma fırsatı kılmıştır. Sayılı günler olan Ramazan günlerinde, bu fırsatı gözetlemek ve en iyi şekilde değerlendirmek insanın kendi hesabına yapacağı en akıllıca işlerdendir. Yaşamımızın anlamını buharlaştıran zaaflarımızın farkına varabilmek ve kendimizi bunlardan temizleyebilmek için orucu, Kur'an'ı, iftarı, sadakası, itikâfı ile tüm Ramazan'ı bir eğitim ayı olarak değerlendirmek bizim faydamıza olacaktır. İftara kadar zamanı oruç ibadetine yakışır şekilde geçirirken, iftar için de ezan saatini televizyon ekranlarındaki Ramazan programlarıyla beklemek yerine, Kur'an sohbetlerinin yapıldığı ortamlar oluşturmaya çalışılmalıdır.

Ramazan'da iftar sofralarının ayrı bir önemi vardır. İftarda misafir ağırlamak, oruçlu bir insana iftar sofrası kurmak, sevap kapılarının açılması demektir. Bunun temelinde – Müslim, gayr-i müslim ayrımı yapmaksızın – komşusunun, eş dostunun neredeyse kendisine mirasçı kılınacak kadar yakın olduğuna inanmışlığın getirdiği duyarlılık yatmaktadır. Paylaşmanın ibadî bir davranış olduğu bilinci, Müslüman topluluklarda nesilden nesile nakşedilmiş bir kültür mirasıdır. Onlar ki her namazda okudukları, namazın olmazsa olmazı Fatiha Sûresi'nde, *“Ancak sana kulluk eder ve ancak senden yardım isteriz”* (Fatiha Sûresi, [1:5]) diye tekrarlarlarken, dualarını dahi birlikte yaptıklarının farkında olurlar. Yüce Rabbi'mizin bizden istediği Allah'ın ipine topluca sarılmamızdır. Müslümanlar bu bilinci dualarından, sofralarına kadar yaşamın her alanına yaymışlardır. Bilhassa da Ramazan'da sofraları misafirlere açmak ve Allah'ın kendilerine bir lütfu olan nimeti ikram etmek, Müslümanların erdem dolu davranışlarının örneği olmuştur.

Müslüman olmayan komşularımızın da iftar sofralarına dâhil edilmeleri, yaşadığımız toplumlarda elzemdir. Kalbe giden yolun mideden geçtiği için aramızdaki insanî bağın oluşması açısından iftar sofralarımızı gayr-i müslimlere açmamız gayet önemlidir. Genel olarak med-

yanın Müslümanlar nasıldır sorusunu büyük bir çabayla cevapladığı ve hakkımızda bir tablo oluşturduğu şu günlerde, bu sorunun cevabını biz verebiliriz diyebilmek için, iftar sofraları büyük bir şans teşkil eder. İsrafa ve gösterişe kaçmadan ve içtenlikle kurulan sofralarda, ibadetin bu boyutunun örneğini vermek gerekir. Böyle kurulan bir köprü ile aynı şekilde düşünmesek de kabul görmek ve kabul etmek vardır. Bu da davetin ilk adımıdır. İster camilerimizde olsun, isterse evlerimizde, okul arkadaşlarımızı, iş arkadaşlarımızı ve komşularımızı iftar yemeklerimize davet ederek, köprüler kurmaya çalışmak gerekmektedir.

Birçoğumuz konuşma arasında, oruçlu olduğumuzu söylediğimizde, "Su dahi içmiyor musunuz?" sorusuna muhatap olmuş ve aslında, Müslüman olmayan çevremizin Ramazan'ın ve oruç tutmanın gerçekten ne olduğu hakkındaki fikirlerinin ne kadar kulaktan dolma bilgiler olduğunu fark etmişizdir. Bundan dolayı, onları Ramazan yemeklerine davet etmek demek onlar için farklı bir kültürün kapısını açmak demektir. Bu kültür, elinde bulunan en azı dahi, inanışı ne olursa olsun paylaşılan ve ikram eden bir peygamberin izini takip ettiği için, 30 gün boyunca kalabalık iftar sofralarıyla, sevap toplamak için yarışan, ama bununla da toplumsal birlikteliğe ulaşan bir kültürdür.

Soframıza davet ederek tanıma ve tanışma fırsatı bulacağımız komşu, çocuklarımızın okul arkadaşları hatta öğretmenlerine, dinimizden aldığımız bu kültürü misafirperverliğimizle ifade ederken dikkate almamız gereken önemli bir takım hususlar olduğunu da unutmamak gerekir. İftar davetini, davetten birkaç gün önce sözlü de yapabilmekle birlikte, içinde Ramazan orucu ve anlamını çok kısa bir şekilde anlatan bir davetiye ile yapmak daha anlamlı olabilir. Bu şekilde neden o saate kadar yemek yemediğimiz gibi misafirlerimiz için muhtemelen garip olan durum, anlaşılabilir olacaktır. İftar duası ve sonunda yemek duası yerel dilde yapılabilir. Böylece Allah rızası umularak tutulan

orucu, yine Allah'ın lütfu olan nimetleriyle ikram ederek açmış oluruz. Misafirlere hiçbir yemek için ısrar etmemeli, orucun tüm anlamının, iftarda çok yemek olduğu izlenimi verilmemelidir. Ayrıca "Diş Kirası" denilen küçük hediyelerden hazırlayıp vermek de gönüllerde açılacak yollar için vesileler olacaktır.

Her yöresel âdetimizin dinden olmadığı bilinciyle, iftar sofralarında, misafirlerimize ev sahibi olarak dinimizin şahitliğini yaptığımızı unutmayalım. Daha sonradan Müslüman olan ya da kalbi İslam'a sıcak olan birçok kişinin, çocukluğunda yahut geçmişinde muhakkak bir Müslüman sofrasında bulunduğunu anlatan hatırasının olduğunu hatırlatırsak, önlerine kurulan bu sofraların, aslında gönüller kurduğunu daha iyi fark edeceğiz.

Kabir ziyareti

Ölüm, doğum kadar gerçektir ve elbette ki her canlı ölümü tadacak, ölümden kesinlikle kaçamayacaktır. Ankebut ve Enbiya sûrelerindeki iki ayet bu hakikate ısrarla vurgu yaparak fânîliğini unutan insanog-lunu uyarır. Ayetin iki sûrede de aynıyle tekrar edilmesi, insanların kaçınmaya çalıştıkları ya da çok korktukları ölümün herkese tattırılacağı üzerine vurgu yapılarak hatırlatılır. İnsan hayatının bir sınamadan ibaret olduğu gündeme getirilen ayetlerde ölümün, ölenlere değil henüz ölümü tadmamışlara bir ibret olması istenir:

“Her can ölümü tadacaktır. Sonunda bize döndürüleceksiniz.” (Ankebut Sûresi, [29:57]) Bu dünya hayatının bir sonu olsa da ölüm bir son değil, aslında yeni bir hayatın başlangıcıdır. O yeni hayat da, bu dünyadaki iyilik ve kötülükler ile denenmekle kazanılabilecek bir hayattır. *“Her can ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak kötülük ve iyilikle deneyeceğiz. Hepiniz de sonunda bize döndürüleceksiniz.”* (Enbiya Sûresi, [21:35])

İnsanların imtihan edileceği iyilik veya, kötülük neyi kapsıyor ise onların hepsi bir imtihan konusu olacaktır. İnsan için iyilik, her şeyden önce, alemlerin Rabbi olan Allah’a, O’nun istediği şekilde kul olmakla başlar. Kulluğun gerektirdiği şekilde hayatını idame ettirmek iyilik yapmaktır. Bu imtihanın bir diğer kısmı ise; Allah’ın insana bu dünyada insanın hoşuna giden nimet, sıhhat ve huzuru bir imtihan vesilesi olarak ihsan etmiş olmasıdır. İnsanoğlunun kendine göre dünya hayatının kötülüğü olarak gördüğü sıkıntılar, karşılaştığı belalar bu imtihanın kötülük kısmını temsil eder ki imtihanın bu bölümünü geçebilene ne mutlu!

O halde, bu gerçeği unutmamak için kabirleri ziyaret etmesi, insanoğ-luna bu dünyanın fânîliğini hatırlatması bakımından önemlidir. Ne var ki, insanoğlu birçok şeyde fayda vermeyen ve uygun görülmeyen abartılara gittiği gibi kabir ziyaretlerinde de bazı aşırılıklarda bulunuyor, ibret alınması gereken bu yerleri zaman zaman İslam’ın kabul-

lenemeyeceği mekânlar haline getirebiliyor. Her şeyden önce bilinmelidir ki, kabir ziyaretinin birinci amacı orada medfun bulunanlara Allah'tan mağfiret dilemektir. İkinci amacı ise, bir gün aynı akıbetle karşı karşıya kalacağımızdan dolayı, hâlâ yaşamakta olan bir kul olarak bu dünya hayatının geçici olduğu bilincini güçlendirerek nefsin ihtiraslarını frenlemektir.

Hz. Aişe (ra), Peygamber Efendimiz (sav)'in sıklıkla ziyaret ettiği Baki Kabristanlığı'ndan döndüklerinde: Ey Allah'ın Resulü! Ben Kabristan'a gidince ne diyeyim, diye sormuş, Allah Resulü bu soruya kabir ziyaretinin nasıl yapılması gerektiğini gösteren şu duayı öğreterek, "şöyle de ey Aişe", diyerek cevap vermiştir: *"Esselâmu alâ ehli'd-diyâri mine'l-mü'minîne ve'l-müslimîn. Ve yerhamullâhu'l-müstakdimîne minnâ ve'l-müste'hirîn. Ve innâ inşaallâhu bikum lâhikûn. Es'elullâhe lenâ ve lekümü'l-âfiyete."* ("Selâm olsun Mümin ve Müslümanlardan bu diyarda yatanlara! Allah, bizim geçmişlerimize de daha sonra buraya geleceklerimize de rahmet eylesin. Bizler de inşaallah sizlere katılacağız. Allah'tan size de bize de âfiyet (af ve iyilik) diliyorum!") (Müslim, Cenaiz, 103-104)

Kabir ziyareti ile ilgili olarak Peygamber Efendimiz (sav)'den rivayet edilen hadislerin üç ortak ifadesi vardır, bunlardan birisi kabir ehline selam verilmesi, ikincisi, mutlaka kendilerinin de onlara katılacağını bildirilmesi ve üçüncüsü de Allah'tan hem kabristanda bulunanlara ve hem de yaşıyanlara rahmet eylemesi için dua edilmesidir.

Peygamberimiz (sav) kabir ziyaretini tavsiye etmiş ve: *"Kabirleri ziyaret ediniz, bu size ahireti hatırlatır."* (İbn Mâce, Cenâiz, 47) buyurmuştur. Ziyaretleri esnasında Efendimiz (sav) tefekkürde bulunur, kendisi ve ümmeti için Allah'ın merhametini dilerdi. Kabristan'da namaz kılmazdı, çünkü o, namaz kılmayı evlere ve mescitlere mahsus kılmıştı.

Sünnete uygun bir ziyarette ölülerden, kabirdekilerden yardım dilenmez, herhangi bir istek ve dilekte bulunulmaz. Böyle bir durumun insanı şirke götürme tehlikesi vardır. Bununla birlikte, kabir taşlarının öpülmesi, okşanması, bu taşlara sarılıp mezar toprağına el konularak ağlanması uygun görülmemiştir. Ölümü bir hakikat olarak kabul etmek gerektiğı gibi, ahiret hayatını kurtarmanın yollarını aramak ve kabir ziyaretlerini de bu ahiret hayatını hatırlamak için bir vesile yapmak gerekir. Aksi takdirde kabristanlık, ölülerden medet umulan ve ölülere ağıt yakılan özel bir mabed haline geleceğı gibi, takdir-i ilahiye karşı bir reddiye anlamına gelebilecek bir mekân gibi görülmeye de başlanır. Ziyaret esnasında kabrin üzerine oturulmaması ve ağıt okunup yas tutulmaması da kabir adablarından. Kabirlere ip veya bez bağlamak, mum yakmak da caiz olmayan hareketlerdir.

Günümüz Avrupa'sının pek çok şehrinde artık Müslümanlara mezarlıklar tahsis edilmiştir. Cemiyetlerimiz, buralarda defnedilmiş olan Müslüman kabirlerine çocuk ve gençlerle birlikte ziyaret programları düzenleyebilir, gençlerin kabristanlığın korkulacak bir yer değil, insanın dünya hayatı için dersler çıkarabileceğı bir yer olarak görmesi sağlanabilir. Peygamber Efendimiz (sav)'in tavsiyesine uyarak bilenlerimiz bir Yasin-i Şerif okur, bilmeyenlerimiz ise en azından bir Fatiha veya İhlas-ı Şerif'i okuyarak mevtalarımızı sevindirebilir. Cemiyetler olarak özel günlerde, bilhassa cuma günleri kabristan ziyaretlerinde bulunarak, aynı zamanda kabristanın bakımı ile de ilgilenilebilir, hatta bir Peygamber (sav) sünneti olarak ağaç dikebiliriz. Cenab-ı Allah ölülerimize rahmet, hayatta olanlarımıza sıhhat ve afiyet versin, bizleri Hakk yoldan ayırmasın inşallah.

Bayram

Bayramı bayram kılan asli nitelik nedir? Sevinç ve mutluluktur. Peki sevinç ve mutluluk tek başına yaşanır mı? Elbette ki, hayır. Müslümanlar olarak sevinç ve mutluluğumuzu paylaşırız bayram günlerinde. Paylaştıkça mutlu olur, mutlu oldukça paylaşırız sevincimizi herkesle. Rahman'ın rahmetinden bir esinti kuşatır bizleri bu günlerde; sekine iner, selam yaygınlaşır ve tekbirlerle tevhidi kuşanırız, toplumsal vahdet içerisinde. Bir olmanın huzuru, birlik olmanın dirliğiyle sevincimize sadece Müslümanlar değil, aynı toplumda yaşadığımız bütün insanlar şahit olur; taş toprak da tanık olur oluşan barış iklimine.

Daha henüz bayram gelmeden önce habercisi gelmiştir arefe gününde. Tatlı bir heyecan yaşanır, bayrama hazırlık adına. Bu tatlı hazırlığa çocuklar da iştirak ederler sevinç ve coşkuyla; bayram ne de olsa en çok onların gülümseyişlerinde en güzel tecessümünü kazanır. Arefe günü ölülerimizi de ziyaret ederiz mezarlıklarda. Onlara selam veririz, sanki hayattalarmışcasına. Hayat ve ölüm; ince bir çizgi var arada. Ölülerimizle o kadar içiçeyiz ki ayrılmayız ve unutmamız onları en sevinçli anımız ve günümüz bayramlarda. Dualar ederiz orada bulunduğumuz her anda. Fatihalar okunur o mekanlarda.

Bayram sabahı, sabah namazını mescitte kılmak için yürümeyi tercih ederiz, mutluluğumuzu sokaklara da yaymak için. Toplumun atan kalbi mescitlere sokaklardan yollar açılır; toplar Müminleri bir amaç için. Efendimizin (sav)'in tavsiyesine uymak için bayramlarımızı tekbirlerle süsleriz, tek Bir olanı anarak. Bizi biraraya getirenin, rahmetine, büyüklüğüne bizzat şahitlik yaparak; bunu da dille zikrederiz, hiç usanmadan, bıkmadan. Bayram namazının ardından mescitteki kardeşlerimizle kucaklaşır ve bayramlaşırız birer birer. Hakim olan en belirgin şey huzur ve sürur olur. Dert ve keder, giderler teker teker. Her ne kadar büyük sıkıntımız olsa da bugün bayram; yansıtılmaz bu günlerde ne hüznün ne de gam. Bu sevinç halini bayram namazından sonra ailemiz ve komşularımızla paylaşırız ilkin. Sıla-i rahimi ihmal etmek ise niçin? Ne kadar doğaldır, dedeler ve ninelerin torunlarını

beklemesi, torunların dede ve ninelerini özlemesi. Gözleri yollarda evlatlarını bekleyen anne-babanın hakkıdır, çocuklarıyla ve torunlarıyla bayramın sevincini bölüşmesi. Kan bağı akrabalarımızı ziyaret ettiğimiz gibi, Allah'ın kardeş kıldığı inanç akrabalarımızı da ziyaret eder, bayramlaşır ve esenlikler dileriz. Kimi, kimsesi olmayan, huzurevinde bekleyen insanları da ziyaret ederiz. Bayramı tatil olarak algılayıp, başımızı dinleyebileceğimiz bir yerlere kaçma düşüncesini bayram bilincinden uzak olmakla değerlendirir, böyle bir düşünceden ise kaçınır, çekiniriz.

Müslümanların değer sistemini İslam şekillendirir, belirler. Bu şekillendirişte toplumsal bağlar çok önemli tutulur ve korunur. Kur'an'daki ayetlerin genelde çoğul hitap şeklinde olması, İslam'ın sağlam bir toplumun inşasına verdiği önemi gösterir. İnşa edilen toplumun birlikteliğinin önemini vurgulaması açısından şu cümleler önemlidir: Günde kırk küsur defa okuduğumuz Fatihâ'da geçen "*ihdinas sırâtel mustakîm*" ifadesiyle "*bizi dosdoğru yola ilet*" deriz. Namazlarımızı tek başına kıldığımızda dahi, "*beni dosdoğru yola ilet*" değil, "*bizi dosdoğru yola ilet*" deriz.

Bayramlar, birlik ve beraberlik olgusunun; bir ve beraber olma duygusunun zirveye çıktığı anlardır. Yalnızlık ise ne kadar soğuk ve cansızdır. Toplumun bireysellik karşısında eridiği, insanların bireysel bir yaşamı tercih ettiği bir dönemde diyoruz ki: İyi ki bayramlarımız vardır. Yaşadığımız çağda, o kadar çok meşguliyetlerimiz var ki! Hayat öyle hızlı akıyor ki! Bırakın akraba ve hısımlarımıza zaman ayırmayı, çoğunlukla kendi evimizdekilere dahi zaman ayıramıyoruz ki! Bayramlar bu noktada bir fırsat oluşturur, birlik ve beraberliğin, bir araya gelmenin vesilesi olsun için.

Müslümanların iki bayramı vardır: Ramazan ve Kurban Bayramı. Bayramlar cennetten esentiler sunar adeta. Bütün farklılıklarımız çatışma unsuru olmaktan çıkar ve birer zenginliğimiz oluverir. Bayramlarımızı

huzurdur, barıştır. Kin, nefret, dargınlık, düşmanlık ve husûmet yerini sevgi, saygı ve ziyaretleşmelere bırakır. Bayramda küslükler ortadan kalkar, yerini alacak olan ise muhabbettir, selamdır. Bayramlarda, Allah'ın rahmetini o kadar iyi hissedersiniz ki, bu birleştiriciliği başka bir gücün sağlayamayacağına kânisinizdir.

Bayramlar, gerçek bayramların bir provası mesabesinde. Ne de olsa arınma ayı Ramazan'da ve mebrur olmuş bir Hacc'ın akabinde gelmiştir bayramlar. Adeta daha dünyada cennetten bir tad yaşatılır. Gerçek bayram ise, ahirette yaşayacağımız bayram olacaktır; meleklerin selamı ile karşılanıp, müjdeli haberi aldığımızda. Nahl Sûresi'nin 32. ayetinde *"Melekler, onların canlarını iyi kimseler olarak alırken, 'Selâm size! Yapmış olduğunuz iyi işlere karşılık girin cennete' derler."* müjdesi verilir, inanan ve inancının gereğini yapanlara.

Bayram o bayram ola ki, bireysel ve toplumsal dirilişimizin sevincini yaşayabilelim. Bayram o bayram ola ki, içinde yaşadığımız topluma şahitliğimizi gereğince yapabilelim. Bayram o bayram ola ki, cennete kapısında selamla karşılanıp, melekler tarafından içeriye davet edilenlerden olabilelim.

Alvarlı Efe Hazretleri'ne ait olan şu dizeler, ne de güzel anlatıyor, anlatmak istediğimizi, bir çırpıda:

Hüznü keder def ola
Dilde hicab ref ola
Cümle günah af ola
Bayram o bayram ola

Sayfa 44 - 86

İftar sohbetleri

Ramazan boyunca
her güne bir sohbet

Mustafa Ayar / Sebahat Köse /

Hacer Çakmak / Murat Kubat / Şeyma Horasan

1. İslam fıkhdında oruç

Yüzyıllardır, oruçun fikhî boyutu, İslam hukuku ve ilmihal kitaplarımızda yer alıp, Müslümanların ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Günümüzde de bu eserlerimizden faydalanmakla beraber, bu çağın getirdiği bir takım yeni sorularla da karşı karşıya kaldığımız bir gerçektir. Fetvaların, şahsî durum, ortam ve şartlara göre değişebilmekte olduğunu da göz önünde bulundurduğumuzda, Kur'an ve Sünnet'te kesin bir hükmü olmayan bir konuda herkesi bağlayan bir karar beklemenin doğru bir anlayış olmadığı fıkıh bilginleri tarafından belirtilmektedir. Nitekim günümüzde hap, şurup, insulin gibi tedavi yöntemleriyle sağlığını korumak zorunda kalan hastalarımıza verilecek fetva, insandan insana değişiklik arz etmektedir.

Dolayısıyla kitaplarda bulunan her cevap günümüzde sorulan her sorunun cevabı olmayabilir. Durum böyle olunca fikhî konularda bilgi sahibi olan ve bütün etkenleri değerlendirebilen ihtisas sahibi kişilere danışılması gerekmektedir.

Bu sebepten dolayı camilerimizdeki ilk Ramazan vaazlarında ilmihal bilgilerini tazelemek amacıyla oruçla ilgili fikhî sualler etrafında, gündelik hayatta karşılaşılabacak meselelere çözümler sunulur. Oruç ile ilgili zihinleri kurcalayan bir takım aynı sorular her sene gündeme geldiğinden, ilk günlerde bunlara değinmekte fayda var.

Bunun yanı sıra yaşadığımız Avrupa ülkelerinde, bilhassa önümüzdeki yıllarda Ramazan orucunun yaz aylarına denk gelmesi özel bazı soruları gündeme getirip insanımızı düşündürmektedir. Çoğunlukla Müslümanların yaşadığı ortamlarda bulunan çocuklar, gençler ve yetişkinler Ramazan ayını günlük hayatın bir parçası olarak yaşarlar. Lakin Avrupa ülkelerinde böyle bir gelenek ve ortamlardan uzağız. İşte tam da bu durumlarda bizlere büyük görevler düşmektedir. Dinî vecibelerimizi yerine getirmede kimi zaman seküler kamuoyu ile uzlaşma sağlamamız kolay olmamaktadır. Bu durum, çoğu zaman dinimizi iyi tebliğ edememizden kaynaklanmakla beraber, bazen dinî meselelerin birçoğundan bizlerin de habersiz olması da önemlidir.

Bizlere çözüm üretmekle mükellef, alanında uzman ilim adamlarımız bu gerçeğin farkında olup, ortaya çıkan yeni durumlarla ilgili araştırmalar yapıyor, Avrupa'da yaşayan biz Müslümanlara kolaylık sağlasın diye, çalışmalar hazırlıyorlar. İnsanımız özellikle dinî konularda ve bilhassa bu mübarek ayda, oruçla ilgili konuları, bulunduğu caminin imamına sorarak, aklındaki soruları gidermektedir. Cemaat olarak görevlerimizden bir tanesi de çevremizde duyduğumuz ve özellikle televizyondan izlediğimizle, kendimizin ve ailemizin kafasını karıştırmamak, Ramazan boyu samimiyet ve ihlasımızı zedelememektir. Aklına fikhî bir mesele takılan, konuyu uzman ilim adamlarından öğrenebilir veya cemiyet İmam-Hatipler'imize sorarak, meramını giderebilirler.

2. “Şüphesiz azığın en hayırlısı takvadır.”

Takva ahlaka dönüşmüş iman diye tarif edilebilir. Böylece Müslüman kimliğinin oluşturduğu vazgeçilmez özelliklerden biridir. Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde takva sahiplerinden ve özelliklerinden bahsedilmektedir: Ra'd Suresinde, *“Takva sahiplerine vadolunan cennetin özelliği (şudur): Onun zemininden ırmaklar akar. Yemişleri ve gölgesi süreklidir. İşte bu, (kötülüklerden) sakınanların (mutlu) sonudur.”* (Ra'd Sûresi, [13:35]) buyurulmaktadır

Dolayısıyla takvasız Müslüman olmaz; takva bizde bulunması gereken en temel özelliklerinden biridir: *“O kitap (Kur'an); onda asla şüphe yoktur. O, müttakîler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir hidayet kaynağıdır (yol göstericidir).”* (Bakara Sûresi, [2:2]) Ayette hidayete erenler için takva kaynağı yazmayıp, takva sahipleri için hidayet kaynağı yazması dikkat çekicidir. Bu demek oluyor ki, takva hidayete ermek için önde gelen bir özelliktir.

Takvayla birlikte birçok başka nitelikler daha gelmektedir. Mesela sorumluluk bilinci takvanın doğurduğu bir hususiyettir. Allah'ın sevgisini kaybetmekten korkup, ondan gereğince çekinen insan, kendine karşı, ailesine, akrabalarına, komşularına, hatta tüm insanlığa karşı ve doğaya karşı da sorumluluklarını yerine getirme kaygısını taşır.

Takva bilinci aynı zamanda dünya ve ahiret dengesini korumaktadır. Allah'ın kudretini ve hesap gününü göz önünde bulunduran kimse dünya aşkına düşmez. Böylece takva bir yaşam tarzını tercih etmeyi sağlar. *"Her nerede olursan ol; Allah'dan kork."* (Tirmizi, Birr, 55) buyurarak, Resulullah Efendimiz (sav) yalnızken ve toplum içerisindeyken Allah'dan haya etmeyi, Yüce Yaratıcı'ya karşı sorumluluğun bilincinde ve farkında olmayı tavsiye etmiştir. Kısacası: Takvasız bir Müslüman düşünülemez.

Kur'an-ı Kerim'de, *"Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz."* (Bakara Sûresi, [2:183]) *"Umulur ki korunursunuz."* buyrulur ve bu ayet oruç tutmanın takvayı sağlamlaştırması gerektiği anlamına gelir. İnsan bunu her daim hatırlar ve bu bilinçli şekilde orucunu tutarsa, amelinin meyvesini tez zamanda görür. Aksi takdirde orucu kendine fayda sağlamayabilir.

Bu ne demek oluyor? Takva öğrenebileceğimiz, onun ne kadar lezzetli bir vasıf olduğunu anlayabileceğimiz tek yer dünyadır. Dolayısıyla özellikle bu ay takva ile alakalı Kur'an ayetlerini okuyarak, takvayı iyi anlamaya çalışalım ki, onu kendimizden ayrılmaz bir özellik olarak muhafaza edebilelim. Şunu farkedelim: Takvasız her sorumluluk birer yükür, ama takva ile her sorumluluk Allah'a yaklaştıran, ahiret yurdu-muzu güzelleştiren birer nimet ve fırsattır. *"Şüphesiz azığın en hayırlısı takvadır."* (Bakara Sûresi, [2:197]) diyor Rabb'imiz. Demek ki ahirete de götürebileceğimiz en güzel azık odur.

3. Oruç bilinci

Ramazan kelimesi “yanmak” anlamını taşır. Peki Ramazan neyi, niçin ve nasıl yakar? Bir çoğumuzun aklına, görünürde oruç tutan insanın açlıktan ve susuluktan yanması gelmektedir; ki bu Ramazan ayının da yaz günlerine denk gelmesi aslında bu yorumu teyit eder. Fakat daha da önemlisi, oruç ibadetiyle Müslümanın günahlarının yanması ve bu şekilde kalbinin ve amellerinin temizlenmesidir.

Bu ayda oruç tutmamız sayesinde günahlarımız yanacağına göre bunu orucun nasıl yaptığı sorusu önem kazanır. Orucun bu özelliğini, onun niçin tutulması gerektiğini idrak ederek anlayabilmemiz mümkündür ve hatta gereklidir. Bu ibadet sadece mideyi dinlendirme ya da iftara kadarki bir zaman sürecinde açlık hissini nasıl olduğunu kavrayabilme amacını taşımaz. Oruç başlı başına nefsi temizlemek, kalbi ve amelleri korumak ve bu şekilde de korunmaktır. Bir hadisinde Peygamber Efendimiz (sav) şöyle buyurmuştur: *“Oruç insanı Cehennem ateşinden koruyan bir kalkandır. Tıpkı sizi bir harpte ölüme karşı muhafaza eden bir kalkan gibi.”* (Nesai, Savm, 167) Biz Müslümanlara düşen ise orucu yeniden diriltmek ve bu manada onu tuttuğumuz gibi onun da bizi uygunsuz hareketlerden, sözlerden, düşüncelerden tutmasını sağlamaktır. Aksi takdirde orucun bir faydası bulunmadığını bize Peygamberimiz (sav) öğretmektedir: *“Her kim yalan söylemeyi ve yalanla amel etmeyi bırakmazsa, o kimsenin yemesini içmesini bırakmasına Allah için hiçbir ihtiyaç yoktur.”* (Buhari, Savm, 8) Orucun bizi tuttuğu an, amacı hasıl oluyor demektir.

Orucun Arapça tabiri olan “siyam” kelimesinin taşıdığı “sakınmak” manasının altı bu şekilde çizilmektedir. Sakınan Müslüman arınır, arınan Müslüman amellerinden tat alır, amellerinden tat alan Müslüman ibadetlerine daha da bir sarılır. Midesine bu şekilde söz geçirebilen bir Mümin, kendini de daima iyiye ve iyiliğini pekiştirecek amelere yönetebilecek güce erişir. Bu yüzden bilhassa Ramazan ayında ailemizle birlikte yapacağımız ibadetlere önem verelim ve hayır çalışmalarına katılarak ahlakî meziyetlerimizi güçlendirelim. Günlük sa-

bah ve akşam namazlarından sonra bir kenara çekilerek hayatımızın gidişatını muhasebe edelim, davranışlarımız hakkında düşünerek bilinçli bir şekilde onlara daha iyi bir yön vermeye gayret gösterelim. Çünkü “(...) oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar (...); işte Allah bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükafat hazırlamıştır.” (Ahzab Sûresi, [33:35])

4. Sahur vaktini değerlendirmek

On bir ayın sultanı Ramazan ayı denince akla gelen önemli anlardan bir tanesi de muhakkak sahur vaktidir. Bu vaktin hem manevi hazzından faydalanmak, hem de bu Ramazan'ı farklı geçirmek istiyorum diyenlere, çok güzel bir fırsat sunan güzide saatleri daha henüz oruç başlamadan önce planlamak gerekir. Ailece sahur vaktini mutlaka değerlendirmek ve güzel bir Ramazan adeti olarak bilhassa gençlerin Ramazan hatırası olmasına yardımcı olmak, önemli görevlerimizden sayılmalıdır.

Nitekim sahur yemeği Ramazan ayının ayrılmaz bir parçası olmasına rağmen, zaman zaman sahura kalkmadan oruç tuttuğunu söyleyenlere Peygamber Efendimiz (sav)'in, “Bizim orucumuzla Ehl-i Kitabın orucunu ayıran fark sahur yemeğidir.” (Müslim, Siyam, 46) hadisini hatırlatmakta fayda vardır. Nitekim sırat-ı müstakim üzere olmak için en güzel örneğimiz Hz. Peygamber (sav) bir başka yerde, gün içinde oruç tutmayı kolaylaştırın diye, “Sahur yemeği yiye, zira sahur yemeğinde bereket vardır.” (Buhari, Savm, 20) diyerek, bir yandan iftar yemeğine oturmada acele davranılmasını tavsiye ederken, diğer yandan sahur da imsak vaktine yakın zamanlara kadar geçiktirerek bizzat kendisi bizlere örnek olmuştur.

Bu konuda “... Fecrin beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden (karanlıktan) ayırt edilecek hale gelinceye kadar yiyip içiniz; sonra akşama

kadar orucu tamamlayınız ...” (Bakara Sûresi, [2:187]) ayeti, oruç tutmaya dayanıklı olabilmek için imsak vaktinden önce yemek yemenin önemine değinmektedir. Çünkü oruca niyetlenen kişi, ne kadar geç yemeğini yer suyunu içerse, oruç için o kadar bedenen daha dayanıklı ve dinç olmuş olacaktır.

Hazreti Peygamber (sav) bir başka hadis-i şerif’inde, *“Sahur yemeğinde bereket vardır. Bir yudum su bile içecek olsanız sahura kalkmayı ihmal etmeyiniz. Çünkü sahura kalkana Allah rahmet eder, melekler de başışlanmaları için dua ederler.”* (Müsned, 3, 44) müjdesini vererek, sahur vaktinin çok önemli ve bereketli bir vakit olduğunu tarif edip, bizleri sahura kalkmayı teşvik etmektedir. Bu sebepledir ki, sahur vaktini sadece yemek yemekle değil, dua zikir ve ibadetle de süsleyerek bu güzel ve bereketli saatleri değerlendirmek, gün boyu tutulacak orucun feyzini artırmakla beraber, Ramazan’ı da daha bilinçli geçirmemizi sağlayacaktır. Ailece gece istirahatını yaptıktan sonra sahur vaktinde kalkmak bilhassa Avrupa’da yaşayan genç neslimiz için de güzel bir Ramazan hatırası olarak gönüllerinde sıcak bir yer edinecek ve hem ailedeki sevgi bağının güçlenmesine yardımcı olurken hem de dinî hassasiyetlerin oluşması ve yerleştirilmesini sağlamaya katkı sağlayacaktır.

5. Çocukların Ramazan’ı

Çocuklar aileyi tamamlayan sevinç ve neşe kaynağı olmakla birlikte eğitim ve terbiyeleri de ebeveynleri için bir imtihan vesilesidir. Onları hayırlı ve ahlaklı yetiştirmemiz dünya ve ahiret için kalıcı olabilecek amellerin başında gelmektedir. Çocuklar konusunda Peygamberimiz (sav), *“Çocuğunuza bırakacağınız ’en güzel miras’ onu, hem dünya ve hem de ahiret mutluluğuna eriştirecek bir terbiyedir.”* (Tirmizi, Birr, 33) buyurarak yavrularımızın her iki dünyaya hazırlıklı olmaları için gayret göstermemiz gerektiğini bizlere hatırlatmaktadır. O halde,

“Ramazan ayında bu terbiyeyi tamamlayabilecek ne yapabiliriz? Çocuklarımıza Ramazan’ı sevdirep ve unutamayacakları bir zaman dilimi haline getirebilmek için neler yapmalıyız?” soruları bizi düşündürüp fiiliyata geçirmelidir.

İnsanların gitgide yalnızlaştığı ve bencil bir hale geldikleri bu zamanda çocuklarımıza bu mübarek günlerde, aile olmanın, dostlarla ve akrabalarla vakit geçirmenin ne kadar zevkli ve gerekli olduğunu pratik olarak gösterebiliriz. Ramazan ayı ve bilhassa bayramlar bu tür mesajları vermek ve insanî bağları güçlendirmek için büyük bir fırsattır. Misafirlikler, beraber yenilen iftar yemekleri, kılınan namazlar ve her gün beraberce okunacak olan Kur’an Ayetleri bunu daha da güçlendirecektir.

Dolayısıyla bizlerin Ramazan ayında çocuklarımızı oruç ibadetini sevdirek teşvik etmeli ve sanki Peygamber Efendimiz (sav) bizi ziyarette geliyormuş gibi evimizi bir şenlik havasına çevirmeliyiz. Bunun için çocuklarla birlikte evi Ramazan’ın şerefine süsleyebilir, Kur’an’ın bu ayda nazil olması hasebiyle vahyin “doğum ayını” kutlayabiliriz.

Evin bir duvarına Ramazan takvimi yerleştirebilir, ailece her güne ait olan kutuyu açıp çocuklarımızla bir hediye, bir okuma parçası, dışarıda gezinti vb. paylaşabiliriz. Çocukların yaşlarına göre de belirli bir saate kadar oruç tutmalarına izin vermeli ve teşviki devam ettirmek adına da oruçlarını açmaları için sevdikleri, istedikleri yemekleri pişirebiliriz. İftara misafir davet edildiğinde beraberce yemeği hazırlayıp, yaptıklarının bu ayın her merhalesinde önemli bir parça teşkil ettiğini göstermeliyiz. Bayramlarda elimizden geldiğince bayramlık giyisilerini eksik etmeyip, harçlıklarını vererek çocuklarımıza o coşkuyu yaşatmalıyız. Böylelikle çocuklarımız orucu hem sevecek hem de Ramazan ayını her zaman güzel hatırlatacak anılara sahip olacaklardır.

6. Güzel ahlakı tamamlayan Hz. Peygamber (sav)

Güzel ahlak, dinimizce bizden istenilen, ibadetlerin dışı yansıması ve imanımızın olgunlaşması için bizlerde bulunması gereken vazgeçilmez bir özelliktir. Aksi takdirde namaz, oruç, hacc ve diğer bütün ibadetlerimizin süsü ve misk kokusu eksik olacaktır. Bunu bize en iyi öğreten ise Peygamber Efendimiz (sav)'dir. O hem Kur'an ayetleri nazil olmadan evvel ahlakıyla tanınan ve övülen bir insandı, hem de ahlakın gerekliliğini amelin ve ibadetin ruhu olarak devam ettirmişti. Zira Allah'ın Resülü (as) ancak güzel ahlakın prensiplerini tamamlamak için gönderilmiştir.

Güzel ahlakın zirvesinde olan Peygamber Efendimiz (sav)'e, Rabbi'miz bir ayetinde şöyle hitap etmektedir: *"Sen en yüce bir ahlak üzeresin."* (Kalem Sûresi, [68:4]) Dolayısıyla O'nun ahlakı yüce olmakla birlikte, örnek alınacak yegâne ahlakıdır. Çünkü Hz. Aişe (ra)'ın de belirttiği gibi O'nun ahlakı Kur'an'dı. Bizim bundan çıkarmamız gereken mesaj ise, O'nun örneklendirdiği ahlakî davranış biçimlerini öğrenmek, anlamak ve uygulamaktır: *"Andolsun ki, Resulullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."* (Ahzab Sûresi, [33:21])

O halde bizler de Ramazan ayında Peygamber Efendimiz (sav) gibi güler yüzlü, nazik tabiatlı, ince ve hassas ruhlu olmaya çalışmalıyız. Mesela O yanlış ve hoşlanmadığı bir davranış gördüğünde, "içinizden bazı kimseler, şöyle şöyle yapıyorlar.." şeklinde, bu davranışları yapanların kim olduklarını belli etmeden ve hiç kimseyi kırmadan yanlış ve hataları düzeltirdi. Bütün işlerini kendi görür, ev işlerinde hanımlarına yardım ederdi. Bütün işlerini tam bir düzen ve nizâm içinde yapardı. Vaktini boş geçirmez, her anını faydalı bir işle değerlendirirdi, yani vaktini israf etmemeye özen gösterirdi.

Ramazan, orucu tutmamızla birlikte onun da bizi tutmasıyla anlam kazanan bir zaman dilimi olması hasebiyle ahlakımızı güzelleştirmemiz için eşsiz bir fırsattır. Onun bizi kötü davranışlardan, sözlerden,

düşünce ve duygulardan alı koymasını sağlamaya gayret gösterdiğimiz takdirde ahlakımızı da kemale erdirme yolunda sağlam adımlar atacağız.

Mesela; eve veya camiye girerken selam vermeye dikkat edip, orada bulunanların hâl ve hatrını sormaya özen gösterelim. İnsanlara daima tebessüm etmeye çalışarak onlarla hediyeleşelim, arkadaşlarımızı nasıl sevindirebileceğimizi düşünelim. Bunların ahlak hâlini alması için de sürekli ve devamlı olmaları gerektiğinden, Ramazan'dan sonra da bu hassasiyetimizi korumalıyız.

7. Sadakat

El-Emîn lakabıyla çağrılan Peygamber Efendimiz (sav), Müslümanları şöyle tarif ediyor: *“Müslüman, insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir.”* (Tirmizi, İman, 12) hadis-i şerif'ten de anlaşıldığı üzere Müslüman, hiç kimseye sözleriyle ve de yaptıklarıyla zarar vermeyen kişidir. Mümin kelimesinin kök anlamı da zaten hem emin olan ve hem de kendini emniyette hisseden manalarını taşımaktadır.

Resulullah (sav)'ın ashabından bu hadise en çok yakışan ve bize güvenilirliği ve sadakatı öğreten ve örnek olan, kendisinin en yakın dostu Hz. Ebu Bekir (ra)'dır. Öyle ki Efendimiz (sav) ona sadakat sahibi, sadakat timsali, çok sadık olan anlamına gelen *“Sıddîk”* lakabını vermiştir. Bu güzide sahabenin güvenilirliği ve sorumluluk bilinci o kadar ün yapmıştır ki, tarih sayfaları onun halifeliği kabul ettiğinde söylediği şu sözlerini altın harflerle yazmıştır: *“Ey insanlar! Ben sizin en hayırlınız olmadığım halde size emir oldum. [...] Bu vazife için daha güçlü birisinin seçilmesini çok arzu ederdim.”* (Hayatü-Sahabe, c. 4, s. 145) Bu bize, Hz. Ebu Bekir'in görevinin hakkını verememekten endişelenecek, çok ciddiye alarak ve ancak sorumluluk bilincinden dolayı kabul ettiğini göstermektedir. Hz. Ebu Bekir (ra) vefatından önce kendi özü-

ne de kazımış olduğu şu tavsiyeleri Hz. Ömer (ra)'a aktarmıştır: “Ey Ömer, Allah'tan kork, O'na itaat et, daima takvayı seç, çünkü takva emniyettir, koruyucudur. [...] Bir kimse başkalarına hakkı emredip kendisi batılın peşinden giderse, çevresine iyiliği buyurup kendisi kötü fiileri işlerse çok sürmez güvenilirliğini yitirir, yaptıkları heba (ziyan) olur.” (Hayatü-Sahabe, c. 2, s. 168)

Şüphesiz Hz. Ebu Bekir (ra) sözünün eriydi, özü sözü bir, Allah ve Resulüne güvenen Mümin duruşlu bir insandı. Bu yüzdendir ki Peygamber Efendimiz (sav)'in de çok güvendiği, en samimi arkadaşıydı. Şu gerçek de bilinmelidir ki, sahabeler ulaşılamayacak örnekler değildir. Bizzat Hz. Peygamber (sav) bir hadisinde onları birer yıldıza benzeterek, hidayete ulaşmak isteyenler için birer vesile olduklarını söylemiştir. Çevrenin güvencini dürüst duruşumuzla, sözlerimize riayet etmekle ve her daim, her durumda samimiyet ve başta ihlasla kazanırız. Bu sebeple el-Emîn (sav) olanın ancak Hz. Ebu Bekir (ra) gibi bir sadık dostu olabilirdi. Bizler de hem özü sözü doğru olanlara layık olalım, hem de başkalarına ve bilhassa genç neslimize kendi samimiyet ve dürüstlüğümüzü aşılalım inşallah. Çünkü Kur'an'da şöyle buyurulmakta: “*Ey inananlar! Allah'a karşı saygılı olun ve özü-sözü doğru olanlarla beraber bulunun.*” (Tevbe Sûresi, [9:119])

8. İftar vaktini değerlendirmek

Ramazan denince ilk akla gelenlerin arasında iftarlar yer alır. Evlerde, camilerde, iftar çadırlarında veya başka yerlerde iftarlar, Ramazan'a renk katan ve teşvik edilen birer ibadettir. İftarlar ibadet bilinciyle yapılırsa, sosyal bağlar güçlendirilmiş, israftan kaçınılmış ve sevap kazanılmış olur.

Genel itibariyle ibadetlerin sosyal bir boyutu da vardır. Bu sebeple iftar sofraları sosyal ilişkiler açısından bizler için büyük önem arzettek-

dir. Peygamber Efendimiz (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kim bir oruçluya iftar ettirirse, kendisine onun sevabı kadar sevap yazılır. Üstelik bu sebeple oruçlunun sevabından hiçbir eksilme olmaz.”* (Tirmizi, Savm, 82) Dikkat edilirse Peygamberimiz (sav) burada zengin fakir, büyük küçük ayırt etmeden, oruçluyu iftara davet etmekten bahsediyor. Çünkü cemaat halinde yapılan iftarlar yaşlısı genci her yöreden Müslümanların bir araya geldikleri, buluştukları, konuştukları ve kaynaştıkları bir ortamdır. Böyle bereketli ortamları özellikle cami iftar programlarında veya iftar çadırlarında bulabilir ve değerlendirebiliriz.

Böyle programlarda elbette ihtiyaç sahiplerinin doyurulmaları daha büyük önem kazanmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de Mü’minlerin güzel bir sıfatı şöyle tarif edilir: *“Kendileri, ona duydukları sevgiye rağmen yemeği, yoksula, yetime ve esire yedirirler.”* (İnsan Sûresi, [76:8]) Yaşadığımız coğrafyada belki açlıktan ölen insanlar pek nadirdir, ancak manen fakir olanlar, iftar ortamlarının bereketi ve atmosferine ihtiyacı olanların sayısı çoktur. Bundan dolayıdır ki, iftar vakitleri bu insanları sevindirmek ve onlara kuçak açmak için güzel bir fırsattır. İhtiyaç sahiplerine, yaşlılara, yalnızlara, kimsesizlere, komşulara ve özellikle çevrede bulunan öğrencilere iftar sofraları hazırlamamız, ev ve camilerdeki iftarlarımıza gayr-i müslim arkadaş ve komşularımızı da davet etmemiz ve Ramazan’ı hastanede geçirmek zorunda kalanları ziyaret edip sevindirmemiz; onların yanında iftar açmamız amel defterimize kat kat yazılacak hayırlı işlerdir.

İftar vakitlerini değerlendirmede dikkat edeceğimiz hususlardan bir diğeri de iftar vaktinden önceki dakikaları bilinçli geçirmemizdir. Bu minvalde iftar vaktinde televizyonlarımızı kapalı tutarak, aile ve misafirlerimizle sohbet ederek, tefsir veya hadis okuyarak ve bunlar hakkında fikir alışverişinde bulunarak iftarın bereketine bereket katmış olacağız inşallah.

9. İsrraftan sakınmak

İnsanın zamanı ve imkanı sınırlıdır. Kendisine verilen süreyi ve imkanları yerli yerinde değerlendirmişse bu nimetleri gereğince kullanmış olacaktır. Ancak ölçüyü aşarak maddi imkanlarını ve gıdayı, zamanı ve imkanı, sözü ve gücü fazla veya gereksiz yere harcarsa israf etmiş sayılacaktır. İmam Gazâlî, cimriliği ve onun zıddı olan israfı şöyle tarif eder: "Dinin, adetlerin ve insanlığın gerekli kıldığı yerlere gerekli gördüğü ölçüde harcamak cömertlik, bu ölçülerin altına düşmek cimrilik, bunların üstünde harcamada bulunmak ise israftır." (İhya-ı Ulumud-din, 3/259-260)

Maddî-manevî bütün imkanlar Allah tarafından insanlara bağışlanmış birer emanettir. Rabbi'miz bizlere bu emanetleri, rızasını kazanmak ve belirtilen ölçülerde insanlara fayda sağlayacak yerlerde kullanmamızı emretmiştir. Bu konudaki ölçümüz şu ayettir: "... yiyin, için, fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez." (A'rafSûresi, [7:31])

İsraftan sakınmak her şeyden önce gıdaların basit birer madde değil, Allah'ın insana yaşaması için bahşettiği birer nimeti olduğunun bilincinde olmakla başlar. Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimiz (sav), Müslümanların bu bilinç içinde olmalarını ve ona göre davranmalarını arzulurlar. İsrafın her türü, katiyetle kabul edilmeyen bir davranıştır. İslam, çevre korumasını, insanlara bahşedilen nimetlerin dikkatli bir şekilde kullanılması ve adaletli dağılımı için gayret sarf etmeyi teşvik etmektedir. Müslümanlar olarak haramdan kaçınmak, helalinden tüketmek, temizliğe önem vermek, aşırılıklardan uzak durmak, sağlığı tehlikeye düşürmemek ve çevremizdekileri de hesaba katmak durumundayız. Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) 'in hassasiyetini şu rivayetten öğreniyoruz: Allah Resulü (sav) bir defasında, abdest alırken suyu gerektiğinden fazla kullanan Sa'd (ra)'ın yanına uğradı ve ona, "Bu israf nedir?" dedi. Sa'd (ra) "Abdestte de israf olur mu?" dedi. Efendimiz (as) şöyle cevap verdi: "Evet akan bir ırmağın kenarında da olsan, israftan sakın." (İbni Mace, Taharet, 48, 1)

Bilhassa mübarek Ramazan ayı, israf etmeme bilincinin oluşmasına ve bu konuda daha hassas olmamıza vesile olmalıdır. Ramazan ayının manevî etkisiyle, bilinçli yaşamayı öğrenebiliriz ve nefsimizi bu konuda eğitebiliriz. Ramazan ayını güzel bir fırsat bilip lüks ve geniş iftar sofraları kurmaktan uzak durmalı, evde elektrik, su ve diğer ihtiyaçları tasarruflu kullanmalı, boş ve zararlı söz ve davranışlarda bulunmamalıyız. Bunun böyle olması gerektiğini de mutlaka çocuklarımıza öğretmeliyiz. Ramazan'da kendimize ve ibadetlerimize zaman ayırarak bu güzel günler dışında ne kadar da kolay, farkında bile olmadan zaman israfında bulunduğumuzun muhasebesini yapabilir ve hayatımıza yeniden çeki düzen verip bir başlangıç yapabiliriz.

10. Hayra çağırarak

Hayra, iyiliğe çağırarak kötülüklerden men etme konusu, dinimizde önem teşkil eden bir husustur. İslam dini hayır, güzellik, iyilik dini olduğundan, Müslümanlar bunları hayatlarında ve davranışlarında temsil etme sorumluluğunu taşımaktadır.

Hız. Adem (as) ile başlayan insanların halifelik görevi içerisinde, hayra çağırıp, kötülükten sakındırmak en başlıca vazifelerdendir. Çünkü bu dünya bizlere emanet verilmiştir ve her bir Müslüman onu Allah'ın bize verdiği şekilde korumakla mükelleftir. Hayra çağırmadığımız ve böylece elimizden geldiğince iyi olmayan şeylerden alıkoymadığımız zaman, ailemiz, toplumumuz ve nitekim dünya fesada uğrayacaktır. Bu sebeple sadece iyi olmak yeterli değildir. Bilinçli bir şekilde iyiliğin yayılması için çaba sarf etmemiz gerekir.

Kitabımız Kur'an-ı Kerim bu hayra çağırarak ilgilili bizlere şöyle bir tavsiye de bulunur: *"Sizden; hayra çağırarak, iyiliği (marufu) emreden ve kötülükten (münkerden) sakındıran bir topluluk bulunsun. Kurtuluşu erenler işte bunlardır."* (Al-i İmran Sûresi, [3:104]) Herkesin bu konuda yapabileceği bir şey vardır, Peygamber Efendimiz (sav)'in bir hadi-

sinde belirttiği gibi: “Sizden kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse, diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki, bu imanın en zayıf derecesidir.” (Müslim, İman 78) En küçük ve önemsiz görünen amellerimizin bile bu şekilde iyilik kategorisine girebileceğini düşünürsek, elimizden geldiğince çaba göstermeliyiz. Çünkü kendimizin ahlaken gelişeceği gibi hayra çağırıp, kötülükten alıkoymanın kendisi bütün çevremizi etkisi altına alacak bir iyilik seferberliğidir. Buna riayet etmeye gayret gösteren biz Mü’minleri Rabbi’miz müjdelemektedir: “(...) iyiliği emredenler, kötülükten sakındıranlar ve Allah’ın sınırlarını koruyanlar; o Müminleri müjdele!” (Tevbe Sûresi, [9:112])

Bu ve her Ramazanda tuttuğumuz oruçları bu hayır seferberliği içerisine almamız mümkün ve hatta en büyük fırsattır. Çünkü oruç tuttuğumuz zaman sadece yeme içmeden sakınarak değil, kötü sözlerle ve fiillerle karşılaştığımızda onlardan sakınmak ve oruçlu olduğumuzu hatırlamak ve hatırlatmak da onun bizi tutmasıdır. Dolayısıyla etrafımızda bulunanlarla ilk başta iyi geçinmemize özen göstermeyi, onların da davranışlarında hassasiyet oluşturmaya örnek olmayı sağlamalıdır oruçlarımız. Şayet aile içerisinde ya da komşular, arkadaşlar arasında dargınlıklarımız varsa bunları gidermek için iftarları fırsat bilmeliyiz. Başka arkadaşlarımızın da arasını düzeltmede öncü olmalıyız, sevgiyi ve anlayışı yaymak için hediyeleşip, güzel sözler sarf etmede cömert olmalıyız. Ayrıca amellerimizi icra etmeden önce iyi niyetimizi tazelememiz ve duyularımızı hayırlara açık, kötülüklerle de hassas kılmamız gerekir. Bu şekilde, gördüğümüz, işittiğimiz ve algılayabildiğimiz her bir kötülüğün önüne iyilik yaparak bir set çekebiliriz.

11. Dinde ölçü

İslam, Müslümanlardan hayatlarının her alanında ölçülü olmalarını ister. Öyle ki dinde, yani inanç ve ibadette bile aşırılığa müsaade edilmemektedir. Dolayısıyla bir Müslüman, iman konularında kılı kırk yaran, çok ibadet edip, her şeyden el-etek çeken biri değildir. Müslüman, inancında, ibadetinde ve yaşamındaki dengeyi sağlar, aşırılığa kaçmaz.

Dinde aşırıya kaçmamak için ne yapmalıyız? Evvela dünya ve ahiret dengesini sağlamalıyız. Kur'an-ı Kerim'de dünya hayatının kısıllığına, geçiciliğine, aldatıcılığına ve değersizliğine dikkat çekilerek, dünyanın sonuç itibariyle bir oyun ve eğlenceden ibaret olduğu belirtilir. Ama dünya asıl itibariyle kötü de değil. Yerilmiş olan, bu hayatın kalıcı olduğu zannedilmesi, sınırı aşma, ölçsüzlük ve insanın yapıp ettiklerinden hesaba çekileceğini unutmamasıdır. Bu konudaki nihai ölçü, Peygamberimiz (sav)'in çokca dua olarak okumuş olduğu Kur'an-ı Kerim'deki şu ayet-i kerimedir: *"...Ey Rabbi'miz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver..."* (Bakara Sûresi, [2:201])

Dinde aşırıya kaçmak düşünce ve davranıştaki dengesizliği de tarif eder. Peygamber Efendimiz (sav) bizlere düşünce ve davranışlarımızda dengeli olmayı tavsiye etmiş ve dini yaşanamaz hale getirme konusunda uyarmıştır. Zira, *"Allah sizin için kolaylık ister, güçlük istemez."* (Bakara Sûresi, [2:185]) ayetinde buyurulduğu gibi din insanların hayatına yön vermesi, onlara Allah'ın rızasına uygun bir hayat sürdürmeleri için gönderilmiştir. Unutulmamalıdır ki *"Din kolaylıktır. Dini aşmak isteyen kimse, ona yenik düşer. O halde, orta yolu tutunuz, en iyiyi yapmaya çalışınız, o zaman size müjdeler olsun."* (Buhari, İman, 29) Onun için hem kendimize hem de etrafımızdaki insanlara dini yaşamayı sevdirmenin yollarını bulmalıyız. Nitekim Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmuştur: *"Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz."* (Buhari, İlm, 12)

Ramazan ayı dünya-ahiret dengemizi sağlamak için bir fırsattır. Ramazan boyunca ibadetlerimizi düzene sokmakla birlikte gündelik hayatımızda da kendine çeki düzen vermemiz gerekir. Cemiyet hayatına katıldığımız ve koşturduğumuz gibi aile ve çocuklarımız için de fedakarlıklar yapmalıyız. Böylece inşaallah dünya hayatını gerektiği gibi değerlendirmiş ve Allah'ın rızasını kazanmış olacağız.

12. Adalet

İslam Tarihi'nde, amelleri ve kişiliği ile adaleti hakkıyla temsil eden sahabeler arasında bilhassa Hz. Ömer (ra) adaletiyle bilinir ve anılır. O bize, adaletli olmanın ne demek olduğunu ve hem kendimize hem de insanlara karşı nasıl adaletli olabileceğimizi göstermiştir. Yeter ki bizler sahabeleri ulaşılmaz insanlar olarak görmeyelim; onlar bize şahsen önderlik yapan, örnek alabileceğimiz şahsiyetler olsunlar. Çocuklarımıza ve gençlerimize de öyle tanıtalım. Oğlumuz, kızımız, gençimiz "Ben Ömer (ra) gibi olmak istiyorum.", "Hz. Hatice (ra) benim örneğimdir." diyebilsin.

Kur'an-ı Kerim adaletli olmanın ne manaya geldiğini veciz bir şekilde, şöyle açıklamaktadır: *"Ey iman edenler, adaleti ayakta tutarak Allah için şahitlik edenler olun. Kendinizin, ana ve babanızın aleyhinde bile olsa (şahitlik ettiğiniz kimseler) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. Adaleti yerine getirebilmek için hevâ ve hevesinize uymayın. Eğer eğri davranır veya yüz çevirirseniz, Allah yaptıklarınızdan haberdardır."* (Nisa Sûresi, [4:135]) Bu şekliyle adalet bizde bulunması gereken olmazsa olmaz bir sıfatı temsil eder. Etrafımızda bulunan her insana karşı adaletli davranmamız, ilişkilerimizi düzenlemede başlıca ölçümüz olmalıdır. Çünkü Müslümanın adalet anlayışı istek ve heveslere, sevgi ve nefrete, akrabalık ve yakınlık bağlarına, zengin-fakir ayırımına göre şekillenmemelidir.

Peki adaleti bizler hayatımızda nasıl uygulamalıyız? Burada bizim için Hz. Ömer (ra)'in uygulamaları önem kazanmalıdır. Hz. Ömer (ra) bir gün Medine'nin bir bölgesinde ilerlerken ışıklı bir ev görür ve orada muhtaç birisinin olabileceğini düşünerek oraya gider. Evde bir kadın ateş yakmıştır; Ömer kadına ne yaptığını sormuştur. Kadın da çocuklarına yemek pişirdiğini söyleyerek avutmaya çalıştığını belirtir. Ancak ateşin üstündeki kaptaki yemek yoktur. Kadın ayrıca ekler: *"Allah bunu Ömer'den elbette soracaktır."* Hz. Ömer (ra), ona; *"Ömer bu durumu nereden bilir ki?"* diye sorduğunda kadın; *"Madem bilemeyecekti ve unutacaktı neden halife oldu?"* karşılığını verir. Bunun ardından Hz. Ömer (ra) irkiler ve bu durumu gidermek için kadına hemen yemek yapabilmesi için erzak getirir, çünkü o bu hassasiyetini *"Fırat kıyısında bir deve helak olsa, Allah bunu Ömer'den sorar diye korkarım"* sözü ile ortaya koymaktadır. İşte biz Müslümanların da adaletli olmak için bu denli hassas olmaya gayret göstermemiz gerekmektedir.

Onun için bizler bu Ramazan'da özellikle kendi nefsimizi hesaba çekmeli ve nerede adaletsiz davrandığımızı ve bu çerçevede hangi davranışları düzeltmemiz gerektiğini kendimize sormalıyız. Aile ortamımızdan başlayarak adaletli davranabilme gayretini gösterebilmeliyiz. Böylelikle insanlarla olan ilişkilerimiz iyileşecek ve Allah tarafından sevilen bir özelliğe sahip olabileceğiz: *"Eğer aralarında hükmedersen adaletle hükmet. Şüphesiz Allah, adaletli davrananları sever."* (Maide Sûresi, [5:42])

13. Aile

Biz insanlar yaratılışımız gereği yalnız kalmaya değil, birlik içinde yaşamaya ve aile kurmaya meyilliyiz. Kurulan yuvada eşler arasında gelişen manevî bağın, sevgi ve muhabbetin, Allah'ın ayetlerinin ve rahmetinin bir yansıması olduğu bir gerçektir. Ailenin gülleri çocuklar yuvanın mutluluk ve neşesi olmakla beraber ebeveynler için

aynı zamanda bir imtihan vesilesidirler. Dinimiz bir aile kurmanın ve korumanın hem önemini vurgular hem de teşvik etmek için Müslüman bireylere her daim nasihatta bulunur.

Aile olmadan önce tek başına ve kendi dünyalarında yaşayan ferdler, bir aile kurduktan sonra ve bir de çocuk sahibi olduklarında, artık yeni bir sorumluluk alanına girmiş oluyorlar. Ve bu değişiklik de fertlerin dengeyi ve düzeni kurmak ve korumak için azami derecede çaba göstermeleri gerektiği anlamına geliyor.

Bu minvalde Peygamber Efendimiz (sav) de, aile bireylerin ailevi, sosyal ve ahlakî sorumlulukları ve görev alanları hakkında, ölçüler belirlemiş, tavsiye ve teşviklerde bulunmuştur. En güzel örnek olan Hz. Peygamber (sav) evde kendi elbiselerini temizler, söküğünü kendi diker, ayakkabısını tamir eder, koyun sağar, devesini bağlayıp yemini verir ve çarşıdan aldıklarını kendisi taşırdı. Yani O (sav) kendisinin yapabileceği işleri yapar, eşine fazla zahmet vermemeye gayret ederdi. Bir rivayette Esved bin Yezid'in Hz. Aişe (ra)'ye Peygamberimiz (sav)'in evde ne yaptığını sorunca şöyle cevap vermiştir: *"Ailesinin hizmetinde bulunurdu. Namaz vakti gelince de namaza giderdi."* (Buhari, Ezan, 44) Efendimiz (sav)'in eşleriyle şakalaştığını, eğlenceli oyunlar oynadığını ve tatlı sözlerle kendilerine hitap ettiğini bilmekteyiz. Bu şekilde ev halkı arasındaki muhabbeti taze tutmaya çalışmış ve ailesine karşı da görevlerini titizlikle yerine getirmiştir.

Günümüzde aile sorunlarının temel meselelerinden biri eşlerin birbirlerini ve ailelerini ihmal etmeleridir. Bazen çok para kazanma hırsıyla çok çalışma, lüzumsuz yerlerde ve işlerle zaman ve ömür tüketme gibi sebeplerle ev ve aile ihmal edilirken, kimi zaman da farkına bile varmadan günün önemli saatlerini televizyon başında geçirmekle çocuklara ve eşlere karşı olan görevler ihmal edilebilmektedir. Halbuki *"Sizin en hayırlınız, ehline karşı hayırlı olandır (...)"* (Tirmizi, Menakib, 85) hadisiyle Peygamberimiz (sav) aile ferdlerinin aileleri için gayret göstermelerini tavsiye etmiştir.

Kendimizle ve ailemizle bir iç muhasebe yapmak için Ramazan ayı büyük bir fırsat olarak değerlendirmelidir. Aile içerisinde iletişim sıkıntılarını gidermek, problemleri konuşup mübarek günlerin hatırına çözüme kavuşturmak için Ramazan ayı bizlere tanınan güzel bir imkandır. Dolayısıyla iftar ve sahur vakitlerinde sohbet etmek aile efradının hal ve hatırını sormak, belirli namaz vakitlerini ailece cemaat olup evde kılmak, her gün bir sahabe hayatı okuyarak kendi hayatında bir değişiklik yapmak, ebeveynlerin birbirlerine sevgi dolu ve güzel sözlerle hitap etmesiyle çocuklara hem güzel örnek olmak hem de aile içindeki huzuru tattırmak bu ayda yapabileceğimiz örnek çalışmalar olarak sayılabilir.

14. Tevbe

İmam Gazâlî tevbeyi, Allah ve kul arasındaki perdeyi kaldıran, Allah'a yaklaştıran, gönül perdesini temizleyip, imanı cılalayan bir duygu, davranış ve fiil olarak tanımlıyor. (İhya-ı Ulumuddin, c. 3, s. 9-11) "Nasıl tevbe edilir?" sorusuna ise en güzel cevabı Kur'an'ı Kerim'in bizzat kendisi, Adem (as), Nuh (as), Musa (as) ve Yunus (as) gibi peygamberlerin kıssalarında geçen tevbe örneklerini bizlere göstererek öğretmektedir.

Tevbenin değişik şekilleri ve dört aşaması vardır. Bunlar düşünce, duygu, söz ve fiildir. Tevbe bir iç-muhasebe olduğu için evvelemerde düşünce ile başlar. Düşünce hata veya eksikliklerinin farkında olup bu durumu duyguya, yani pişmanlık hissiyatına iletir. Bunun üzerine insan bu hissiyatını Allah'a karşı Kur'an'ın yardımıyla dile getirir, namaz kılarak, Kur'an okuyarak ve – en az bunlar kadar önemli olan – iyi davranış ve hayır çalışmalarıyla affi için ibadet ve niyazda bulunur. Yapılan iyilik o kadar önemlidir ki, sahabeden Ebu Zerr (ra) bu konuda bizlere en güzel örnek olan Hazreti Peygamber (sav)'den şöyle bir rivayette bulunur: "Bir gün Allah Resulü (sav)'in yanına gittim. O'na:

'Ya Resulallah! Bana yapınca cennete yaklaşacağıım, cehennemden uzaklaşacağıım bir amel öğret' diye rica ettim. Allah Resulü (sav): "*Bir kötülük yaptığın zaman ardından hemen bir iyilik yap. Bunu yaparsan on misli sevap alırsın' buyurdu.*" (Taberani, Dua, 1498) Demek ki iyilik yapmak böylelikle tevbenin önemli bir parçası olmuş oluyor.

Tevbe etmenin öneminin altını çizen diğeri bir hadis-i şerif'te de şudur: "*Nefsim elinde olana yemin ederim ki, eğer günah işleyip tevbe ediyor olmasaydınız, Allah sizi kaldırıp sizin yerinize günah işleyen ve Allah'tan istiğfar edip Allah'ın da onları mağfiret edeceği bir kavim getirirdi.*" (Müslim, Tevbe, 1)

Bu yüzden özellikle iyiliklerin sevabı kat kat mislisine katlandığı Ramazan ayında, gündüz ve geceler tevbe ile süslenmeli, namazlarda huşuya dikkat edilmeli ve her daim iç muhasebe yapılmalıdır. Mü'min yukarıda belirttiğimiz tevbe aşamalarının hepsinden geçerek, bunlardan istifade etmeli ve Ramazan dışında da kendisini güzel bir haslet olarak, tevbe etmeye alıştırmalıdır.

15. Kur'an'la yaşamak

Kur'an-ı Kerim Allah'ın bizlere muradını açıkladığı kitaptır. Bu şekilde hayatımızın merkezinde yerini alan ve bizatihi hayat veren bir kitaptır. İnsanın fiilî ve zihni hiçbir kalıbına sığmayan kainatın ve tüm canlıların Rabbi, hususi olarak insanı seçerek onu muhatap almıştır. Bu manada Kur'an, Allah'ın bizlere ayetler olarak yansıyan rahmetidir. Bu rahmet ise, doğrudan insan ile Allah arasında çok özel bir irtibata işaret eder.

Bu özel irtibatın en yoğun yaşandığı zaman dilimlerinden birisi Ramazan ayıdır. Çünkü bu ay nefsanî isteklere gem vurduğumuz ve ruhumuzu besleyeceğimiz bir zaman dilimidir. Öyleyse aslında biz Ramazan'da

aç kalmayız; tam tersine ruhumuzu Allah'ın bize bir gök sofrası olarak inzal ettiği vahiyle doyurmamız gerekmektedir. Kur'anî gıdamızdan yararlanmak için yapmamız gereken en önemli şey ise, onun ayetlerini okumamız ve bu ayetleri hayatımızda canlandırmamızdır. Diğer bir ifadeyle, Kur'an'ın okunduğu amellerimizde belli olmalıdır. Ancak bu şekilde Kur'an'ın yaşanması ve yaşatılması mümkün olabilecektir.

Allah'ın Kur'an'ı nazil etmesinin başlıca sebeplerinden bir tanesi, Allah'a karşı sorumluluklarının bilincinde olan insanlara hayat yolunda ilerlerken bu kutsal kitabın bir rehber teşkil etmesidir: *"O kitap (Kur'an); onda asla şüphe yoktur. O, müttakiler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir."* (Bakara Sûresi, [2:2]) Ve Kur'an'la bu şekilde yaşayabilmek adına, bu rehberi anlamaya gayretli olmalıyız. Ayetleri okuma çabasının yanı sıra, anlam dünyalarına dala bilmek için satırların arkasına geçebilmemiz gerekir. Bu sayede zihni ve bakışı keskinleşecek olan Müslüman, ilahî referansla iyiyi kötüden, yanlış doğrudan ayırdedebilir hale gelecektir. Çünkü *"Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır..."* (Bakara Sûresi, [2:185]) Bu kadar açık ve seçik olan kitabımızın anlaşılması ve amel edilmesi üzere indirildiğinde şüphe yoktur.

Bu sebeple, orucun elimize verdiği fırsatı verimli bir şekilde değerlendirebilmek adına hem ferdî hem de camiilerimizde umumî olarak Kur'an okumalarını, meal ve tefsir sohbetlerini destekleyerek sürdürmemiz önemlidir. Şüphesiz bu husus Allah'ın rızasına endeksli, anlamlı bir yaşama doğru yol almamızı sağlayacak ve bizi güzelleştirecektir. Bunun garantisini bize Peygamber Efendimiz (sav) vermektedir: *"Kur'an okuyan Mü'min portakal gibidir: Kokusu hoş, tadı güzeldir. (...)"* (Buhari, Fezailü'l-Kur'an, 17)

16. Ev sohbetleri

Erkam bin Ebi'l Erkam Mekke'de Müslüman olan ilk sahabilerdendir. Kendisi Efendimiz (sav)'den 21 yaş küçük, soylu ve zengin bir ailenin çocuğuydu. Erken yaşlarda okuma-yazma bahtiyarlığına ermiş, 17-18 yaşlarında babası tarafından düğün hediyesi olarak büyük bir eve sahip olmuştu.

Zaten Erkam denilince akla gelen ilk şey onun evidir. Müslümanların en zor ve sıkıntılı zamanlarında evini İslam'ın hizmetine sunmuştur bu genç sahabe. Mekke'de Müslümanlar tehlikedeysen Resulullah (sav) bu evde emniyet içerisinde İslam'ı öğretmeye devam etti. Bu evde Mümin şahsiyetler yetiştirildi, insanlar İslamî terbiye ve ahlaka büründü, vahiy bu evde gönüllere işledi. Daru'l Erkam dediğimiz Erkam'ın evi, İslam'ın bu manada ilk eğitim ve öğretim kurumu olarak çok kıymetli bir simgeydi. Çevredeki bütün olumsuzluklara rağmen bir çaba, Allah'a sadakat ve samimiyet göstergesiydi, Müslümanlara sığınaktı. Burada cemaat içerisinde namaz kılınır, Efendimiz (sav)'e nazil olan ayetler aynen aktarılır, insanlar inen Kur'an ayetleriyle yoğrulup pişer ve yetişirlerdi. Ne mutlu Efendimiz (sav)'in huzurunda bu ders halkasına katılma şerefine nail olan ve İslam'ı öğrenen bu gençlere!

Bugün de yine o güzel ve verimli sohbet ve ders halkalarını oluşturabilir, bulunduğumuz her evi bir eğitim yurdu, bir Dar'ul Erkam yapabiliriz . Şu an Hz. Peygamber (sav)'in kendisi aramızda olmasa da bizlere bıraktığı iki emanet Kur'an ve Sünnet bizlerle beraber o güzel anları canlandırmak için bizleri beklemektedirler. Öyleyse ilim tashil etmenin ve hayata yansıtmanın en güzel şekillerinden biri olan Daru'l Erkam sohbetlerini evlerimize taşıyıp, sahabeler misali evlerimizi ilim yuvalarına çevirelim inşallah. Nitekim sahabelerin bizler için birer yıldız, birer yol göstericisi, birer örnek olduklarını unutmayalım. Onların yolunu izlemek, Hz. Peygamber (sav)'in yolunu izlemek demektir. Manevî eksiklik hissedilen evler için bu ev sohbetleri vazgeçilmez bir nimet sayılmalıdır.

Bu minvalde özellikle bu mübarek Ramazan ayında Erkam bin Ebi'l Erkam (ra) gibi sohbet halkaları oluşturup, bilhassa iftar öncesi vaktini kısa sohbetler veya birer okuma parçası ile değerlendirelim. Ailemizle sahabe hayatını okuyarak bu güzide insanlardan Peygamberimiz (sav)'i ve dinimizi, davamızı daha iyi öğrenmeye çalışalım inşallah.

17. Namaz

Namaz ibadeti Allah'ın bize verdiği sonsuz nimetlerine şükrümüzü ifade edebileceğimiz bir vesile ve günde beş vakit Yaratıcı'mızla olan irtibatımızı tazeleyebilme imkanıdır. Bu açıdan namaz biz Müslümanlar için büyük bir nimettir.

Namaz bununla birlikte aktif hale getiren, diri tutan, Mü'min'i dik tutan bir ibadettir. Çünkü her an, nerede olursak olalım ve ne zaman olursa olsun; ister gecenin karanlığında isterse de sabah vaktinin aydınlığında, Allah'ın huzurunda olmanın bilincini bize aşlar namaz. Kur'anı bir öğüttür, namazın üzerinden bize bahşedilmek istenen o esas duruş: *"De ki: Size bir tanecik öğüdüm var. İster tek başınıza olun, ister başkalarıyla birlikte, sakın Allah'a karşı esas duruşunuzu bozmayın. (...)"* (Sebe Sûresi, [34:46]) Namaz ibadeti ise bizi kötülüklerden ve fesatlıklardan alıkoyduğu için, bu esas duruşu hayatımızın her alanında sergilememiz için bir araçtır.

Günde beş vakit O'nun huzuruna vardığımız ve *"Ancak sana kulluk ederiz ve yalnız senden medet umarız."* (Fatiha Sûresi, [1:5]) sözümüzü yenilediğimizde, son oturuşu bitirip kalksak bile yine O'nun huzurundayız. Dolayısıyla namazı bilinçli bir şekilde eda ettiğimiz zaman, namazımız Allah'a karşı sorumluluk bilincimizi kuvvetlendirecek ve bu bilincin körelmesine izin vermeyecektir. Maun Sûresi'nde de amele yansımayan bir namazın ciddiyetten yoksun olacağına şu ayetler ile vurgu yapılmıştır: *"Dini yalanlayanı gördün mü? İşte o, yetimi itip kakar;*

Yoksulu doyurmaya teşvik etmez; Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, Onlar namazlarını ciddiye almazlar.” (Maun Sûresi, [107:1-5])

Bu sebeple namaz, bilhassa da Ramazan ayında dikkatle takip etmemiz ve üzerine titrememiz gereken bir ibadettir. Peygamberimiz (sav) namazın ne kadar sevilesi ve mühim olduğunu şu ifadeyle vurgulamıştır: *“Namaz benim gözbebeğimdir.”* (Nesai, İşretü’n-Nisa, 1) Bizler ise bu Ramazan’ı fırsat bilip namazlarımızda devamlı ve dikkatli olmaya gayret etmeliyiz. Özellikle akşam namazlarını fırsat bilip hem çocuklarımıza hem de gençlerimize iyi birer örnek teşkil edebilmemiz için, cemaatle namaz kılmaya özen göstermeliyiz. Ama bundan çok daha önemlisi, Ramazan’da, namazı hakkını vererek kılmalı ve Allah ile irtibatımızı kuvvetlendiren bir vesile olduğunun bilinciyle hareket etmeliyiz.

18. Hira’dan itikâfa

Peygamber Efendimiz (sav) henüz 40 yaşına ulaşmamıştı. Uzun yıllar ticaretle uğraştığı için toplumdaki yozlaşmanın boyutlarını daha iyi görebilmişti. Otuzlu yaşların sonlarına doğru toplum içerisinde artık duramıyor, sık sık arayış anlamına gelen Hira mağarasına çekiliyordu. Arayış mağarasında, bir şeyleri arıyor, derin düşüncelere dalarak “okumalar” gerçekleştiriyordu. Kendi iç dünyası, dışardaki dünya, toplumdaki insanların amaçsızca savruluşları, hayatın anlamı ve amacına dair uzun uzun tefekkür ediyordu. Efendimiz (sav) böyle bir hal üzere iken, vahiy “Oku!” emriyle inmeye başladı.

Hira’da vahyin inmesiyle Hira tecrübesi sonlanıyor, aktif mücadele yılları başlıyordu. Efendimiz (sav) Mekke’de 13 yıl boyunca mücadelede bulundu; görmezden gelindi, alay edildi, tahkir edildi ve en sonunda fiziksel varlığına kastedildi. Ardından kendi doğduğu topraklarda tutunamayacak, yine kendi insanları tarafından hicrete zorlanacaktı.

Efendimiz (sav), Medine'ye hicret ettikten sonra orucun farz kılınmasıyla birlikte her sene Ramazan ayının son on günü itikâfa girerdi. Ömrünün sonuna kadar itikâf ibadetini gerçekleştirmesi, itikâfa verdiği önemi gösterir nitelikteydi. Hira, insan olmanın sorumluluğunun tezahürü, itikâf ise inanın sorumluluğunun doruk noktasını yansıtan bir gayret ve hassasiyetti.

İnsan genelde değişimi, düzeltmeyi kendi dışında yapmaya meyillidir. Kendisini düzeltmeden toplumu düzeltmeye çalışır; kendine çeki düzen vermeden başkasına çeki düzen vermeyi yeğler; kendi hatalarını görmeden başkaların hatasını görmek daha kolayına gelir. Oysa insanın aynayı ilk tutması gereken kişi yine kendisi olmalıdır; kendisiyle yüzleşmesi, kendisine dönmesi, kendisini bilmesi için. İtikaf ibadeti iç alemimize doğru yapacağımız yolculuğun adıdır.

Yaşadığımız çağda o kadar az kendimizle baş başa kalıyoruz ki! Bizi bize yönlendirecek yalnızlığın sükûnetine ihtiyacımız o kadar büyük ki! Hayatın gürültüsü, patırtısı içerisinde kendi iç sesimize kulak veremiyoruz. İtikâf, hayatın sürekli akıcılığı içerisinde bir an durup düşünmeye çağırıyor bizleri. Kendimize yönelmemiz için eşsiz bir fırsat sunuyor. Niçin mi? Her birimize emanet edilen hayatın amacını, hikmetini yakalamak için.

Bu sebeple bilhassa yaz tatilini ve hafta sonlarını fırsat bilerek –on gün olmasa bile – itikâfa girmeli, cemiyetlerimizde yetişkin, genç ve hatta çocuklara yönelik programlar düzenleyerek veya bunlara katılarak itikâfın tadından tatmalı. İşte o zaman itikâf, bozulan, yozlaşan ve yaratılış amacından uzaklaşan hayatın tekrar yaşanabilir kılınmasına büyük katkı sağlayacaktır.

19. Edep ve hayâ sahibi olmak

Edep ve hayâ Müslümanın ahlakını tamamlayan iki önemli unsurdur. Bir takım edep ve hayâ kuralları yer ve zamana göre değişebilse de kimileri İslam kültürü ve yaşam tarzında değişmez bir yer edinmiştir. Ancak, bilhassa yaşadığımız çağ ve ortamda bu davranış biçimlerine uymamız kolay olmuyor. Her şeye rağmen Peygamberimiz (sav) ve ashabından esinlenerek edep ve hayâ yolunu takip etmeye gayret etmeliyiz. İşte edep ve hayâ timsali olan Hz. Osman (ra) örneğinde Rabi'miz bize bu imkanı sunmuştur.

Edep; iyi davranış, güzel ahlak, nezaket, zerafet gibi manalara gelir. Hayâ ise, utanma duygusu olup, utanç verici durumlardan sakınmak ve nefsin arzularını kontrol edebilmektir. Peygamber Efendimiz (sav) bir hadisinde hayânın insanı kötü düşünceden uzak tuttuğunu, midesine girenleri kontrol etmesini sağladığını ve ölümü hatırlattığını söyler. Dolayısıyla hayaya, hayatımızın her alanında dikkat etmeliyiz.

Peki pratikte bu nasıl gözükmektedir? Hz. Osman (ra)'nın ne denli edepli ve hayalî olduğuna bir bakalım: Bir gün Peygamber Efendimiz (sav) yatağında uzanmış bir vaziyetteyken Ebu Bekir (ra) ve Ömer (ra)'i yanına kabul etmiştir. Hz. Osman (ra)'ı ise ancak yataktan doğrulup üzerini düzelttikten sonra içeri kabul etmiştir. Hz. Aişe (ra) ona bunun sebebini sorunca ise: *"Osman, utangaç bir adamdır. Bu halde içeri girmesine izin verseydim korkarım ki, o işini bana söyleyemez ve ihtiyacını gideremezdi."* (Müslim, Sahabelerin Faziletleri, 3/27 Hadis no: 2402) diye karşılık verdi. Hz. Osman (ra) ince davranışlarda bulunan, kendisini karşındakinin yerine koyabilen ve insanların kalbini kırmamak için azami dikkat sahibi olan bir insandı. O halde bizlerde ince ruhlu olmaya çalışmalıyız, çünkü bu Allah katında iyi ve insanlar arasında saygın olabilmemizi sağlayacaktır.

Edepli ve hayalî olmamız bizim ayrıcalığımız olsun inşallah. Bu şekilde toplum içerisinde iyi bir örnek temsil edebilir ve Hz. Osman (ra)'ın ahlakını devam ettirmiş ve de yaşatmış oluruz. Bu peygamberlerin,

sahabelerin, alimlerin ulaşılmaz bir konumda olmadıklarını teyit eder. Çünkü onlar örnekleri, yaşantıları, amelleri ve uygulamaları ile hayatın içinden kopup gelmiştir. Bu sebeple Hz. Osman (ra) da edep ve haya hususunda bize yol gösterici olmalıdır. Değil mi ki bazı kavimler peygamberlerin melek olması gerektiğini ileri sürmüş, yeme ve içmelerini garipsemiştir. Biz aynı hataya düşmeyip Allah'ın (cc) hatırlattığı gibi, onların insanlar arasından geldiğini unutmamalıyız. Ulaşılamayan birisini örnek almamız aksi takdirde nasıl mümkün olabilir?

20. Cemaat

Her insanın hem ferdî hem de sosyal bir yönü vardır. İslam, insanın bu iki yönünü dikkate alarak şahsiyetini şekillendirmeye ve hayatına yön vermeye çalışır. Ferdî olarak hareket etmenin gerekli ve faydalı olduğu durumlar ve alanlar olduğu gibi cemaat olmak da "iyilik ve takvada yardımlaşmak" için elzendir.

Resulullah Efendimiz (sav) cemaati şu şekilde tarif etmiştir: *"Mü'minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar."* (Buhari, Edeb, 27)

İşte bu şekilde birbirine bağlı fertlerden oluşan cemaatin, tabiatı gereği oldukça önemli faydaları vardır. Bunlardan ilki, cemaatin içinde bireylerin kişisel ve kimlik eğitimleridir. Mümin, İslamî cemaatin içinde, edep ve ahlak kurallarıyla eğitilirken kim olduğunu, ne amaçla yaşadığını ve ne yapması gerektiğini o cemaatin kendisine sağladığı imkanlarla öğrenir. Bir eğitim ve öğretim yeri olarak cemaat, İslamî eğitimin en önemli okuludur.

Cemaate dahil olmanın ikinci önemli yararı ise cemaat dışına, yani topluma yansımaktadır. Cemaat içerisinde edepten, terbiyeden, bilgi ve kültürden eğitim gören bireyler, toplum içinde şahsiyetli, cemaatini ve dinini temsil eden örnek bir insan olurlar. Kişinin kendi yeteneklerini geliştirmesi ve bir fayda sunması için cemaat, sürekli gelişim içinde olur, kendini yeniler. Cemaat, kendi içinde bulunan bireyi daimî bir eğitim ve gelişimden geçirerek, kendine has bir dinamik oluşturmaktadır.

Cemaatin aynı zamanda koruyucu bir yönü de vardır. Kendisi gibi olan ve düşünen, aynı dili, kültürü, dini paylaşan insanlarla, ortak heyecan ve hissi yaşamak, kişiyi birçok sıkıntı ve bunalımdan korumak için iyi bir birlikteliktir. Cemaat içinde olan bir Müslüman, kendi sorunlarıyla yalnız kalmaz. Cemaat, ferdi, kitabı ve kainatı okumaya teşvik eder, gündemi, Allah'ın kitabına ve Resulün sünnetine göre yorumlamaya sevk ve manevî haz duyduğu ibadetlere teşvik eder.

Bütün bunlar bilhassa Ramazan'da daha da etkin halde gerçekleşir. Zira Ramazan'ın güçlü bir sosyal yönü vardır. Bu ayı fırsat bilerek namazlarımızı camide kılma alışkanlığını pekiştirmemiz cemaat şuurumuzu güçlendirecektir. Bunun yanısıra camilerimizin yapımı, eğitim, kültür ve sosyal çalışmalarına gücümüz ve becerimiz nispetinde katkıda bulunmamız, dolayısıyla cemaate ısınmamız ve başkalarını da bu hayır işlerine kazandırmamıza vesile olacaktır.

21. İlim yolcusu – Hz. Aişe (ra)

Mü'minlerin annesi, Hz. Ebubekir (ra)'ın kızı, Peygamber Efendimiz (sav)'in üçüncü hanımı olan Hz. Aişe (ra), 612 yılında Mekke'de doğmuş ve çok küçük yaşta Müslüman olmuştur. Akıllı, zeki, alime, edibe ve salih bir kadın olan Aişe (ra) validemiz İslamî meselelerde derin bilgi sahibi olmuş ve zamanın Müslümanlarına ışık tutmuş, onların özellikle fikhî sorunlarına çözüm getirmiştir.

Resulullah (as)'ın vefatından sonra kırk yıla yakın bir müddet daha yaşamış ve pek çok hadis rivayet etmiştir. Hz. Aişe (ra) validemiz aynı zamanda küçük yaşta iken okuma-yazmayı öğrenmiş, ilim yolundan hiçbir zaman ayrılmamıştır. Onun en dikkat çekici özelliği ise öğrendiği ve ezberlediği bir şeyi kolay kolay unutmamasıdır. Hayatının son devrelerini müctehid olarak, fikhî hükümlerde fetvalar vererek geçirmiş ve 676 yılında Medine'de vefat etmiştir.

Hz. Aişe körü körüne taklide muhalif olmuş ve insanları ilme teşvik etmiştir. Binaenaleyh, bizler de bu konuda titizlik göstermeli, İslamî meseleleri araştırmalı ve bizzat okuyarak dinimizi öğrenmeliyiz. Bu hususta Peygamberimiz (sav)'e inen ilk ayetler İslam'ın ilme verdiği önem açısından manidardır: *"Yaratan Rabbinin adıyla oku. Oku, Rabbin en büyük kerem sahibidir. O ki kalemle (yazmayı) öğretti. İnsana bilmediğini öğretti."* (Alak Sûresi [96:1-5])

İslam'da ilmin önemi sadece Kur'an-ı Kerim'de vurgulanmamış, Peygamber Efendimiz (sav) hadislerinde de bunu çokça zikretmiştir. Örneğin, *"İlim öğrenmek kadın erkek her Müslümana farzdır."* (İbn Mace, Mukaddime, 17) hadis-i şerif'i ilim tahsil etmenin ihmal edilemeyecek derecede önemli ve aynı zamanda herkesin üzerine farz olduğunu bizlere göstermektedir.

Ayrıca ilmi başkalarına da aktarmanın ne kadar önemli ve devasa bir haslet olduğunu Resulullah (sav) şöyle anlatıyor: *"Yalnızca şu iki kimseye imrenilir, onlar gibi olmak istenebilir veya bu iki kimseye hased edilir ve bunlardaki bu nimetin yok olması istenir: 1. Allah'ın kendisine verdiği malı hak yolunda harcıyıp tüketen kimse, 2. Allah'ın kendisine verdiği ilimle yerli yerince hükmedip onu baskalarına öğretten kimse."* (Buhari, İlim, 15) Buradan şunu anlamalıyız: İnsanın sadece kendisi için öğrendiği ilim – başkalarının bu ilimden faydalanmadığı sürece – yetersizdir. Dolayısıyla bizler sadece ilim öğrenmekle değil, aynı zamanda başta ailemize, sonra çevremize öğrendiğimiz ilmi öğretmekle de mükellefiz.

Bizler ilim yönünden Hz. Aişe (ra) validemizi örnek alır, okuma alışkanlığı edinir ve öğrendiklerimizle başkalarını bilgilendirirsek, Allah'ın izniyle ilim vazifemizi yerine getirmiş oluruz. Bu yüzden, bu Ramazan'da hayatımıza bir değişiklik katalım ve bir plan oluşturarak, belirli günlerde çocuklarımızla birlikte kitap okuma saatleri düzenleyelim. Bu Ramazan ayı, televizyon izleme oranını azaltmamıza ve daha çok ailemizle kitap, Kur'an ve meal okumamıza vesile olsun inşallah.

22. Zekât

Toplumun en önemli sosyal ve iktisadî direklerinden biri olan zekât, malın bir kısmını Allah rızası için vermek demektir. Cenab-ı Allah, birçok sûrede, "*Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin...*" (Bakara Sûresi, [2:43] şeklinde kesin bir ifadeyle bizlere zekâtı farz kılmıştır.

Zekât, hayatî önem taşıyan bir dayanışma aracı olmakla beraber, Mümin erkek ve kadını, şahsiyet oluşumunda takviye eden, maddî ve manevî geliştiren farz-ı ayn bir yükümlülüktür. Sosyal denge ve düzene katkısının yanısıra, insanlar arasında sevgi ve merhamet ortamının inşâsı, zengin ve yoksul arasındaki kibir ve hasedcilik hastalığına karşı da önemli bir ilaçtır.

Şüphesiz yoksulluk ve zenginlik Allah tarafından bir imtihan vesilesidir. Bu sebeple durumu iyi olan Müslüman, ihtiyaç sahiplerini desteklemek ve gözetlemekle sorumludur. Zekât malı temizlemekle birlikte, insana cömertliği ve tevazu duygusunu öğretmektedir. Ayrıca maddiyatçılığa karşı da güzel bir kalkan olarak görülebilir. Bir bakıma zekât, aşırı bir dünya hevesiyle mala ve mülke sarılan insanın nefis terbiyesidir.

Zekât vermenin belli bir zamanı yoktur. Asli ihtiyaçlar dışında nisap miktarı belirlendikten sonra, zekât alma hakkına sahip muhtaçlara, vakit kaybetmeden teslim edilmelidir. Zekât verilmesinin farz olması

için nisap miktarının üzerinden bir kamerî yılın geçmesi icap etmektedir. Lakin arzu edenler, vakti gelmeden önce de, özellikle mübarek Ramazan ayının manevî etkisiyle, zekâtlarını ihtiyaç sahiplerine ulaştırabilir. Tevbe Sûresi, zekâtın kimlere verileceği hususunda bizlere şu bilgileri vermektedir: *“Sadakalar (zekâtlar) Allah’tan bir farz olarak ancak, yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memurlara, müellefe-i kulûb adı verilen gönülleri (İslam’a) ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışılan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda olana (mukaddesatı korumak için mücadele verenler, ilim tahsil edenler) ve yolda kalana mahsustur. Allah pek iyi bilendir, hikmet sahibidir.”* (Tevbe Sûresi, [9:60])

Bilhassa Avrupa’da yaşayan biz Müslümanlar için kimi zaman yoksul ve ihtiyaç sahibine, hakkı olan zekâtı ulaştırmakta zorluk çekebiliyor, bu vecibeyi geçiktirebiliyoruz. İşte bu bağlamda zekat-fitre kampanyaları çok önemli ve güzel hizmetlerdendir. Bu kampanyaları fırsat bilip, hiç zaman kaybetmeden bulunduğumuz cemiyetimizde görevimizi yerine getirip, ilim yolunda koşturan talebe ve ihtiyaç sahibi insanların hakkını iade ederek hem malımıza bereket kazandıralım hem de sosyal adaletsizlikleri bir nebze olsun gidermiş olalım inşallah.

23. Paylaşmak ibadettir

Paylaşmak insan olmanın bir gereğidir. Her bir insan mutlaka bir şekilde paylaşım içerisinde olur. İyilik konusunda paylaşım olacağı gibi, kötülükte de paylaşım gidenler olur. Ama İslam, inananlar için iyilikte yardımlaşmayı, paylaşmayı adeta bir ilke haline getirmiş ve paylaşarak dayanışmayı vaaz etmiştir. Emri bil maruf, nehyi anil münker; iyiliği emredip, kötülükten nehyetmek, en genel ifadeyle iyilik ve güzellikte yardımlaşmayı ve paylaşmayı kapsar.

Paylaşmak çok boyutlu bir eylemdir. Kendi irade ve rızamızla, sahip olduğumuz şeyleri bir başkasıyla ya paylaşırız ya da o konuda cimri-lik ederiz. Paylaştığımız maddî bir şey olabileceği gibi, gülümsemeyi, selamı ve sevgiyi paylaşma şeklinde de tezahür edebilir. Zamanımızı paylaşırız; bir dertlinin derdini dinleyerek, bir hastaya geçmiş olsun için giderek... Kardeşine gülümsemenin dâhi sadaka olduğu bir inancın mensupları olan bizlerin, paylaşacak bir şeyleri olmadığını söylemek yerinde olmayacaktır. İnsanın muhakkak paylaşacağı bir şeyleri vardır.

O yüzden, Kur'an'da takva sahiplerinin özelliği olarak, *"Onlar, varlıkta ve yoklukta Allah için infak ederler..."* (Al-i İmran Sûresi, [3:134]) buyrulur. Elinde muhtaçlara verecek bir şeyi olmayanın, onlara gönül alıcı sözler söylemesi paylaşma bilincini ve duyarlılığını yansıtmaya açınsından önemlidir. Efendimiz (sav)'in, *"Yarım hurma vermek suretiyle de olsa kendinizi cehennem ateşinden koruyunuz. Bunu da bulamayan, güzel bir söz ile kendisini korusun."* (Buhari, Zekât, 10) ifadesi işte bu duyarlılığı yansıtır. Daha da ötesi sevgimizi paylaşırız. Peygamberimiz (sav)'in, *"İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe iman etmiş olmazsınız..."* (Müslim, İman, 93) hadisi de sevginin paylaşmayı açılmasının zorunluluğunu ifade eder.

Mazlum ve mağdursa, ihtiyaç sahibi ve savunmasızsa dinine bakmadan, sahip olduğumuz maddî şeylerden paylaşmaya gitmemiz, Müminler için paylaşmanın tüm insanlığı kuşatan bir boyutu olduğunu gösterir.

Bugün yaptığımız yardımları ve paylaşımları kıtalar ötesine taşıyabilecek kurumlarımız var. Örneğin, Hasene Ramazan Kumanya Kampanyası'na katılarak uzak diyarlardaki insanlara yardım elinizi uzatabiliriz. İhtiyaç sahiplerine sağlayacağımız ufak bir destek, hiç şüphesiz bizlere dua olarak dönecektir.

İman eden bizlerin, Allah'ın rızasını gözeterek, paylaştığı her bir şey ibadet olur. Kısaca paylaşmak ibadettir.

24. İhlas

İhlas samimiyet, saflık, temizlik, duruluk, sadakat manalarını içeren bir kelimedir. Bir işi halis niyetle yapmak, Allah rızasının dışında niyetin içine bir şey katmamak anlamını taşımaktadır. İhlas, ibadetin özü, adeta ruhudur. İhlassız amel zayıf olur: *“Şüphesiz Allah sadece kendisi için ve ancak kendisinin rızası gözetilerek yapılan amellerden başkasını kabul etmez.”* (Nesai, Cihad, 24) İnsan dünyada yolcu olduğunun, ölümden sonra sadece amelleriyle başbaşa kalacağını gözönünde bulundurup o bilinçle yaşadığında, Allah'ın rızasından ayrılmayacaktır inşallah.

Hayatın sırrı kulluk bilincinde olarak, tevhid anlayışını ruhuna işlemek ve kulluğuna samimiyet ve ihlas katmaktan geçmektedir. Ve kalp tam halis ise, ihlas bütün benliği sarmış ise, niyeti başka sonuçlara bağlamadan, sırf rıza-i ilahiyeyi gözeterek dünya hayatını yaşıyor isek, ahiret hayatına da hayat katmış oluruz. Böylelikle de her türlü ibadetten ayrı tat alınır.

Bu elbette hep kolay değildir. Çünkü insan her daim toplum içerisinde bulunmaktadır. Toplumda ise çokca övülme de vardır yerilme de. Zaten imtihanın aslı da budur. Önemli olan her şeyi sadece ama sadece bu durumun, “Allah hoşnut olur mu?” sorusuna rahatlıkla cevap verebilmekten geçtiğini bilmek ve insanlardan yaptığının karşılığını beklememektir. Bakınız Hz. Hud (as) ihlası ne güzel ifade etmiştir: *“Eykavmim! Ben, ona (peygamberliğe) karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, beni yaratandan başkasına ait değildir. Hâlâ aklınızı kullanmıyorsunuz?”* (Hud Sûresi, [11:51])

Niyet halis olmadığına, yani Allah rızasının dışında mesela insanların imrenmesi, dünyalık elde etmek, itibar görmek gibi hedefler niyete karıştığına, insanın kalbi ihlastan mahrum kalır, nefsanî menfaatlerin peşine düşer, ve ameller de tatsız olur ve zevk alınmaz.

Dolayısıyla sevabı bol olan orucumuzu derin ihlasla tutmaya çalışalım, niyetimizi halis tutup, Allah'ın rızasıyla nimetlenelim. Böylelikle bir

Müslüman, ilim tahsil ederken, iş hayatına atılırken, meslekî çalışmalarında bulunurken, ailevî ve toplumsal münasebetlerini sürdürürken, daima niyetini düzgün tuttuğunda, sadece Allah'ın hoşnutluğu için o yola girdiği için tüm gününü ibadete çevirmiş olur. *"Allah, sizin kalbinize ve suretinize değil, kalbinize bakar."* (Müslim, Birr, 33) Eğer niyetimizi düzeltmekten, niyetimizin sadece Allah için olmasında güçlük çekiyorsak, elimizden geldiği kadar gizli ve yalnızken çok iyilik ve ibadet edelim. En önemlisi: Allah'ın rızasını Allah'ın bizzat kendisinden isteyelim, yani duamızda bunu samimice dile getirelim. Zorlanıyorsak gece ibadetlerimizde kendimizi O'na şikayet edip ondan yardım talep edelim. Yardımcıların en hayırlısı O'dur.

25. Toplumsal katılım

İslam, Müslümanların yaşadıkları topluma faydalı olmalarını ister. Bu, hayra çağırmanın ve toplumda sadece yaşamak değil, onu yaşatmak isteyenlerin, böyle bir iddiası olan bizlerin görevidir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: *"(...) iyiliği emredenler, kötülükten sakındıranlar ve Allah'ın sınırlarını koruyanlar; o Müminleri müjdele!"* (Tevbe Sûresi, [9:112]) Ve Peygamberimiz (sav) de *"İnsanlara merhamet etmeyene Allah merhamet etmez."* (Ahmed bin Hanbel, 4, 361) buyurarak birarada yaşamanın önemli bir şartını vaaz etmiştir.

Kötülükleri iyilikle savmak ve insanlara iyilikte bulunmak, topluma dahil olmayı, içinde yaşanan toplumu tanımayı, anlamayı ve toplum tarafından kabul görmüş olmayı gerektirir. Bunun için, *"Müslüman, insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir."* (Tirmizi, İman, 12) hadis-i şerif'i gereği her halimizle güvenilir olmalıyız. *"İnsanların en hayırlısı insanlara en faydalı olanıdır."* (Cami'us-sağir, II, 10) hadis-i şerif'i gereği de içinde yaşadığımız toplumda saygın, hizmet ehli ve etkin insanlar olarak bilinmeliyiz. Sadece bedenen değil, zihnen de

bu coğrafyada ve bu çağda yaşamalıyız. İçinde yaşadığımız toplumu sadece dışarıdan değil, diliyle, kültürüyle, tarihiyle tanımalı ve hayat anlayışlarını kavrayabilmeliyiz. Çünkü ancak o zaman kendimizi, kültürel zenginliklerimizi ve devamızı bu çağda ve topraklarda yaşayan insanlara en güzel bir biçimde anlatabilir, onlarla dünya görüşümüzü paylaşabiliriz.

Zengin sosyal yönüyle Ramazan ayı toplumsal katılım için iyi bir fırsattır. Bilhassa cami ve çadırlardaki iftar çalışmalarımızla kendimizi topluma daha iyi tanıtabilir, hayra çağırmak için sosyal hayatın tüm alanlarına katılmak istediğimizi, bunun dinî bir vecibe olduğunu anlatabiliriz. Yoksul ve kimsesizlere yönelik yardım çalışmalarımızla, dertlinin derdiyle dertlenmenin, misalen yaşadıkları şehirin sorunlarıyla ilgilenmenin, dinimizin bizden istediği bir davranış olduğunu bilfiil gösterebiliriz.

Bu çalışmalar vasıtasıyla edindiğimiz tecrübe ve irtibatları Ramazan'dan sonra da sürdürerek camilerimizin toplumun ortasında ve hayatın içinde alması gereken yeri alması için gayret etmeye devam edebiliriz. Bu minvalde belediye idaresiyle işbirliğine girilebilir, destek imkanlarından faydalanabilir ve önceliklerimiz doğrultusunda ortak çalışmalar başlatabiliriz.

26. Okumak

Genişliğinin ve derinliğinin tarifi olmayan büyük bir vadi düşünün. Bu vadinin tüm yararlı bitkilerinin bedeninize, zihninize ve düşünce dünyanıza tecelli ettiğini bir hayal edin. Önünüzde binbir türlü kapılar açıldığını, her bir kapının ardında muazzam ve benzersiz hazinelerin bulunduğunu ve hepsinden faydalanabileceğinizi zihninizde canlandırın. İşte okumak böyle bir şeydir. Vadinin bitkileri okuduklarınızdan alabileceğiniz tüm faydalı bilgilerdir, akıl ve düşünce dünyanızı geliştirecek olan dünyanın dört bir yanında yaşayan türlü türlü insanların düşünce ve araştırmalarıdır. Açılan her kapı birer faydalı kitaptır. Her birinin hazinesi, mesajı farklıdır ve keşfedilmeyi beklemektedir.

Ancak okumamız sadece kütüphane raflarındaki kitaplarla sınırlı kalmamın, Allah'ın ayetlerini, doğa ve insanları da okuyalım. Her türlü şekilde bilgi edinelim ki, Allah'ın verdiği aklın hakkını vermiş olalım. İnsanla doğanın ve diğer canlıların arasında neden, niçin ve ne gibi farklar ve bezelikler vardır? Onları Allah niçin yaratmıştır, neden bu kadar çeşitler, renkler, kokular vardır? Bu okumalarımızın hepsi bir bakıma âlemi anlamlandırmaya çalışmamızın, yani varlık sancımızı gidermemize yönelik, Cenab-ı Allah'ın rahmetini ve kudretini görme ve idrak etme çabamızı gösterir.

Allah-u Teala'nın, Resülü (as)'a ve böylelikle bize ilk emri "*Oku!*"dur. Düşünün 23 yıl içerisinde adım adım nazil olan hayat rehberimiz olan Kur'an-ı Kerim'in, ilk vahyedilen ayetlerin ilk kelimesi "*Oku!*" (Alak Sûresi, [96:1]) ile başlıyor. Hangi niyetle ve nasıl okunması gerektiğini ise ardından gelen, "*O yaratan Rabbinin adıyla!*" (Alak Sûresi, [96:2]) ayeti ise açık bir şekilde, okumanın Allah bilinciyle olması gerektiğinin altını çiziyor. Okuma konusunda Resul-i Ekrem Efendimiz (sav) de şöyle buyurmaktadır: "*İlim öğrenmek kadın erkek her Müslüman için farzdır.*" (İbn Mace, Mukaddime, 17) Çünkü insanın güzel hasletlerinden birçoğunun ilim ve bilinçten ötürü gelişmekte olduğu ve bu özelliklerinden dolayı saygınlık kazandığı bir gerçektir.

Fitratımız gereği kalp ve ruhumuzun her daim maneviyata ve ilme susuzluğu vardır. Maneviyatını ve ilim deryasını sulayan ise bilincini güçlendirmiş olur. Dolayısıyla fitratımıza uyararak, elimizden geldiği kadar hem Allah'ın ayetlerini okuyalım, hem de başka kitaplardan faydalanalım. Bilgi ve düşünce deryalarımızı genişletme amacıyla etrafımızda olup bitenleri, dünyayı ve insanları okuyalım. Lakin bu esnada dikkat etmemiz gereken husus ise, Resulullah (sav)'ın yaptığı gibi şu şekilde Allah'a sığınmaktır: *"Allah'ım, bana öğrettiğin ilimden beni yararlandır, yararlı olacak ilmi bana öğret. İlmimi artır. Her hal üzere Allah'a hamd olsun."* (İbn Mace, Mukaddime, 23)

27. Kadir gecesi

"Doğrusu Biz Kur'an'ı Kadir Gecesi'nde indirmişizdir. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir Gecesi bin aydan hayırlıdır. Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede Rablerinin izniyle her türlü iş için inerler. O gece, tanyerinin ağarmasına kadar bir esenliktir." (Kadir Sûresi, [97:1-5])

Bir gecenin bin aydan hayırlı olması ne demektir? Bin ay ki, yaklaşık 83 yıllık bir zaman dilimine tekabül ediyor. Neredeyse bir insan ömrü. Bir geceyi, bir ömürden daha makbul ve değerli yapan ne olabilir? Bu sorunun cevabı sûrede, Kur'an'ın bu gecede indiği/inmeye başladığı şeklinde veriliyor. Yani bu gece önemini kendisinde indiği Kur'an'dan alıyor. Ama Kur'an'a muhatap olanın gece değil de, insan olduğu gerçeğini göz önünde tutarsak, gecenin önemi üzerinden Müslümanlara bir şeylerin söylendiğini anlamakta zorluk çekmeyiz. Zımnın anladığımız şey; kendisinde Kur'an'ın indiği bir gece, içine Kur'an'ın inmediği bir ömürden daha hayırlıdır.

Bakara Sûresi'nde Kur'an'ın Ramazan ayında indiğini öğreniyoruz: *"Ramazan öyle bir aydır ki, insanlara yol gösteren, doğrunun belgelerini içeren ve doğruyu yanlıştan ayıran Kur'an bu ayda indirilmiştir."*

(Bakara Sûresi, [2:185]) Efendimiz (sav)'in Ramazan ayında diğer aylara oranla daha fazla bir gayrete girdiğini, Ramazanın son on gününde ise çabasını daha da artırdığını Aişe annemiz (ra) rivayet ediyor. *"Kadir Gecesi'ni Ramazan'ın son on gününde arayın."* (Müslim, İtikâf, 5) buyuran Efendimiz (sav) vefat edinceye kadar her yıl Ramazan ayının son on günü itikâfa girmiştir.

Yine Aişe (ra), Peygamber Efendimiz (sav)'e "Ey Allah'ın elçisi! Kadir Gecesi'nin hangi gece olduğunu anlarsam o gece nasıl dua edeyim?" diye sorduğunda, Efendimiz (as) şu duayı okumasını tavsiye ediyor: *"Allah'ım! Sen affedicisin, cömertsin. Affetmeyi seversin. Beni de affet."* (Tirmizi, Davet, 89)

Kadir Gecesi üzerinden ehemmiyeti bizlerin idrakine sunulan Kur'an'la, bu geceden hareketle tüm zamanlarda irtibatımızı kavileştirmeli; ondan fazlasıyla istifade etmeliyiz. Kadir Gecesi'ne (Kur'an'a) zihnimizde, kalbimizde ve hayatımızda ne kadar yer verebiliyorsak, yaşamımızın kadri, kıymeti o oranda artacaktır. Kadir Gecesi'ni değerlendirememek ömrü heba etmektir. Heba olmuş ömrün ise bir gece kadar dahi, ne hayrı ne de bereketi vardır.

28. Maneviyat

İbadetlerimiz bize Allah ile bağımızı her zaman taze ve diri tutabilmemiz için bahşedilen nimetlerdendir. Bu ibadetleri en iyi şekilde nasıl yerine getirmemiz gerektiğini Rabbi'miz bize Kur'an ve Sünnet yoluyla tarif eder. Fakat şekilden ziyade ibadetlerimizi tamamlayan ve değerli kılan onların manevî boyutlarıdır. Zira; *"Allah sizin dış görünüşünüze ve mallarınıza bakmaz. Ama o sizin kalplerinize ve işlerinize bakar."* (Müslim, Birr, 33)

Bunu vurgulayan ayetlerden birkaçı Müminun Sûresi'nin ilk ayetleridir: *"Gerçekten Müminler kurtuluşa ermiştir; Onlar ki, namazlarında huşû içindedirler; Onlar ki, boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler."* (Müminun Sûresi, [23:1-3]) Bu ayetlerden anlıyoruz ki, namaz kılmak ya da başka bir ibadetin edası yeterli değildir. İbadetleri anlamlandıran ona kattığımız manevî duygulardır. Namazda bu huşûdur, oruçta mideyle birlikte bütün kötü sayılabilecek duygu, düşünce ve davranışları geri çekmektir. Nasıl ki insanın ona bir cesetten ayıracak ve değerli kılacak bir ruhu var ise, maneviyat da ibadetlerimizin ruhunu yansıtır. Dünyanın ruhu ahirettir, ahiret inancımız olmadan dünya hayatı tek yüzlü, yalın bir hayat olarak kalırdı. Yaşamımızın ruhunu ise Allah'a imanımızın gereğini yapmaktır, çünkü iman ettiğimiz anda dünyamızı anlamlandırıyoruz demektir. Gözümüzde hangi gözlük varsa çıkarıp Allah'ın bak dediği yerden bakabilmek için çaba göstermeye hazırız demektir. Dolayısıyla iman etmek demek hayatı anlamlandırmaktır. İslam oluşumuza ve dinî kimliğimize anlam kazandıran onun manevî boyutudur.

İbadetlerimiz ve yaşantımızda manevî boyutumuzu güçlendirebilmemiz için bu Ramazan ayında özellikle ibadetlerimizi dikkat ve özenle takip etmeliyiz. Çünkü Peygamber Efendimiz (sav)'in de belirttiği gibi, *"Allah'a en sevimli ibadet az da olsa devamlı olanıdır."* (Müslim, Salat, 317) Kur'an ayetlerinde ise Allah namazlarında dikkatli ve devamlı olanları, yani ihmal etmeyenleri övmektedir. Bunları yaparken unutmamız gereken en önemli şey ise dünya ve ahiret arasındaki dengeyi sağlamamızdır. Dünyadan çekilip sadece dua ve zikre yönelmek maneviyatımızı sadece kendimize bir terapi olarak uygulamamızı sağlar. Fakat manevi boyutumuz bizim dünya ve ahiret arasında dengeli olmamızı sağlayacak şekilde olmalıdır. Ruhsuz bir cesedin fazla bir anlamı yoktur, sadece ruh ise kendi dünyamızda yaşadığımızı gösterir. Halbuki imtihan dünyasında anlam kazanan ceset ile ruhun birleşmesidir. O halde bu Ramazan dilimizde, zihnimizde ve gönlümüzde bu duayı her zaman tekrarlayalım: *"(...) Ey Rabbi'miz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver..."* (Bakara Sûresi, [2:201])

29. Riya

Riya, gece yürüyen karıncanın izi gibidir, hissedilmesi neredeyse imkansızdır. Başlangıçta küçük gibi görünür ama tekrar ettikçe zamanla izi büyür ve kötü bir haslet olarak ahlakı bozar. "Ben burada güzel bir konuşma yapayım da görsünler ne kadar bilgili olduğumu!", "Şurada hemen güzel bir namaz eda edeyim de görsünler nasıl kılınmış!", "Seslice ne kadar birilerine yardımda bulunduğumu söyleyim de, görsünler ne erişilmez hayır sever olduğumu!" gibi şeyleri içinden geçirmek, aslında sadece Allah'ın rızası gözetilerek yapılması gereken bir şeyi bile, insanların aynı zamanda hoşlarına gitmesi için de yapmak riyadır. Ve riya gizli bir şirktir.

Dünyevî bir menfaat için, çıkarlar etmek amacıyla gösterilen bir ahlak bozukluğudur. Böyle kişilerin söz ve davranışlarındaki samimiyetsizlikleri, insanlar tarafından kısa zamanda anlaşılır ve onlara artık kimse güvenmez. Riyanın her türlüşününün bir ahlaksızlık olmasına rağmen, ibadetlerde yapılan gösteriş en kötüsü olarak kabul edilir. "Gösteriş için oruç tutan, namaz kılan, sadaka veren kimse Allah'a şirk koşmuştur." (et-Tergib ve'r-Terhib, I, 32) buyuran Peygamber Efendimiz (sav), Tirmizi'de geçen bir başka hadisinde şöyle buyurur: "Sizin için en çok korktuğum şey gizli şirktir." Ashab: "Ey Allah'ın Resulü! Küçük şirk nedir?" Resulullah (sav): "Riyadır. Çünkü Allah kıyamet gününde kullara amellerinin karşılığını verdiği zaman, onlara: Dünyada kendilerine riyakarlık yaptıklarınızın yanına gidiniz! Bakınız acaba onların yanında bir mükafat görebilirmisiniz?" (Tirmizi, Hudut, 24).

Bu konuda tarih kitaplarında Ömer bin Abdülaziz valilerine yazdığı bazı mektuplarını "belagathı ve ağıdalı (güzel ve tam yerinde) bir dil kullandım, içime gurur geldi." diyerek yırtıp attığı anlatılır. İmam Gazali şaheseri İhya-ı Ulumuddin'de, birisi Müseyyeb'in oğlu Said'den sordu: "Birimiz iyilik yapar, övülmesini ve me'cur (mükafat) olmasını ister! (Acaba nasıl olur?)" Cevap olarak: "Sen buğzedilmeni ister misin?" Kişi: "Hayır!" Said: "Binaenaleyh (Ondan dolayı), Allah için bir ibadet yaptığın zaman onu riyadan arındırmaya çalış." diyerek riyanın ne

kadar çirkin bir şey olduğunu dile getirmiştir. (İhya-ı Ulumuddin, c. 3, s. 619) Bu ehemmiyetsiz ve küçük görülen şeyler zaman ilerledikçe ve riyada ısrar edildikçe huşu ve ihlası kalpten söküp verir.

Özellikle ibadetlerin çok olduğu Ramazan ayında amellerimizi zayıf etmeyelim, şeytandan Allah'a sığınalım ki riya gibi tiksindirici günaha kurban gitmesin ibadetlerimiz. Riyaya düşmemek için gayret göstermeli ve nefsimizi bu konuda terbiye etmeliyiz. Bu mübarek günlerde iç muhasebesinde bulunarak duygu, düşünce ve ihlasımızı zedeleyecek şeylerden mümkün merteye kaçınmalıyız. Her şeyi yoktan var eden, Rahman ve Rahim'le, bütün kalbi doldurmak ve her şeyi O'nun rızası için yapmak var iken, yaratılmış olan aciz insanların hoşuna gitme ve gösteriş arzusu niye?

30. Bayram

Ve nihayet Hz. Peygamber (sav)'in müjdelediği gün geldi. Çoğumuzu sevinç sarmasına rağmen, kimimizi de Ramazan'ın bitişi üzecektir mutlaka. Bir ay boyunca kendi hiramıza çekilmiştik. Dünyanın bitmek bilmeyen koşturmalarından bir ay kadar da olsa bilinçli bir adım geri atmıştık. Rabbi'mizin emrini yerine getirme hazzını yaşıyor, Kur'an'ı bir başka gözle anlamaya çalışıyorduk.

Bu ayı güzel bir fırsat bilip değerlendirenlerimiz, iç dünyalarında bazı onarımları gerçekleştirmiş, yıl boyu biriken sıkıntılar, bunalımlar ve ruhi darlıklarını on bir ayın sultanının manevi atmosferiyle acil servise alıp tedavi etmişlerdi. Biz orucu tutmuştuk, Ramazan da bizi! Kısa zamanda samimi iki dost olmuştuk.

Bir sonraki Ramazan'a kadar enerji depolamış olduk ve Hz. Peygamberin (sav), *"Kim Ramazan ayında oruç tutar, Allah'ın emirlerine uyup yasaklarından sakınarak orucun hakkını verirse, korunması gereken-*

lerden de korunursa önceki günahlarından arınmış olur.” (Beyhaki, 4, 304) müjdesine nail olma sevinciyle şimdi de bayramımızı kutlayacağız inşallah.

Bayramlar, ihtiyaç sahiplerine sadaka vermek, yoksulları sevindirmek, dargınları barıştırmak, ana-babanın gönlünü almak, sila-ı rahimde bulunmak, komşu ve tanışları ziyaret etmek ve özellikle çocuklara hediyeler olarak onlara bugünün çok farklı bir gün olduğunu hissettirmek için en güzel vesilelerden biridir.

Bayram günlerinde meşru dairede oyun ve eğlenceye Peygamber Efendimiz (sav) müsaade etmiştir. Hz. Aişe (ra) anlatıyor: “Bir defa Mina günlerinde (yani Kurban Bayramının ilk üç günlerinden birinde) Resulullah (sav) yanıma girdi. Karşımda Buâs ezgilerini def çalarak okuyan iki kız vardı. Yatağına uzanıp yüzünü çevirdi. Derken Ebu Bekir girdi: “*Bu ne hâl? Resulullah’ın yanında şeytan çalgıları mı?*” diyerek beni azarladı. Bunun üzerine Resulullah (as) ona dönüp, “Onlara ilişme” diye buyurdu. Babamın zihni başka bir şeyle meşgul olunca kızlara işaret ettim, onlar da çıktılar. “Onlara ilişme” dedikten sonra, ‘*Her kavmin bayramı vardır, bu da bizim bayramımızdır.*’ dedi.” (Müslim, İydeyn, 16-22)

Sahabeler “*Tekabbellallahu minnâ ve minkum*” (“Allah sizden ve bizden kabûl buyursun”) diyerek, Asr-ı Saadet’te birbirleriyle tebrikleşirdi. “Musalla” denilen büyük açık bir alanda, genç yaşlı, kadın erkek toplanır, bayram namazlarını şenlik atmosferi içerisinde geçirirdi.

Bizler de bulunduğumuz yerlerde Asr-ı Saadet’ten esinlenerek bayram günümüzü bir şenlik içerisinde geçirmek için çalışmalar yapabiliriz. Bayram sabahı erken kalkıp gusl abdesti alarak, temiz yeni elbiseler giyerek, dişlerimizi fırçalayarak, güzel kokular sürünerek, namazdan önce hurma yiyerek, cemiyetlerdeki yer imkanını da göz önünde bulundurarak ailece bayram namazına katılarak bunların alışkanlık hâ-

line getirilmesi gerekir. Ve bu alışkanlıklar sürdürülmelidir. Ayrıca bayramı fırsat bilip kabir ziyaretleri gerçekleştirmek, Müslüman kabristanlığı yok ise, ölmüşlerimizi anarak, topluca Müslümanlar için bir Fatiha okumak gerekir.

Bir sonraki Ramazan'a sıhhat ve afiyet içinde kavuşmayı, Cenab-ı Allah cümlemize nasip eylesin.